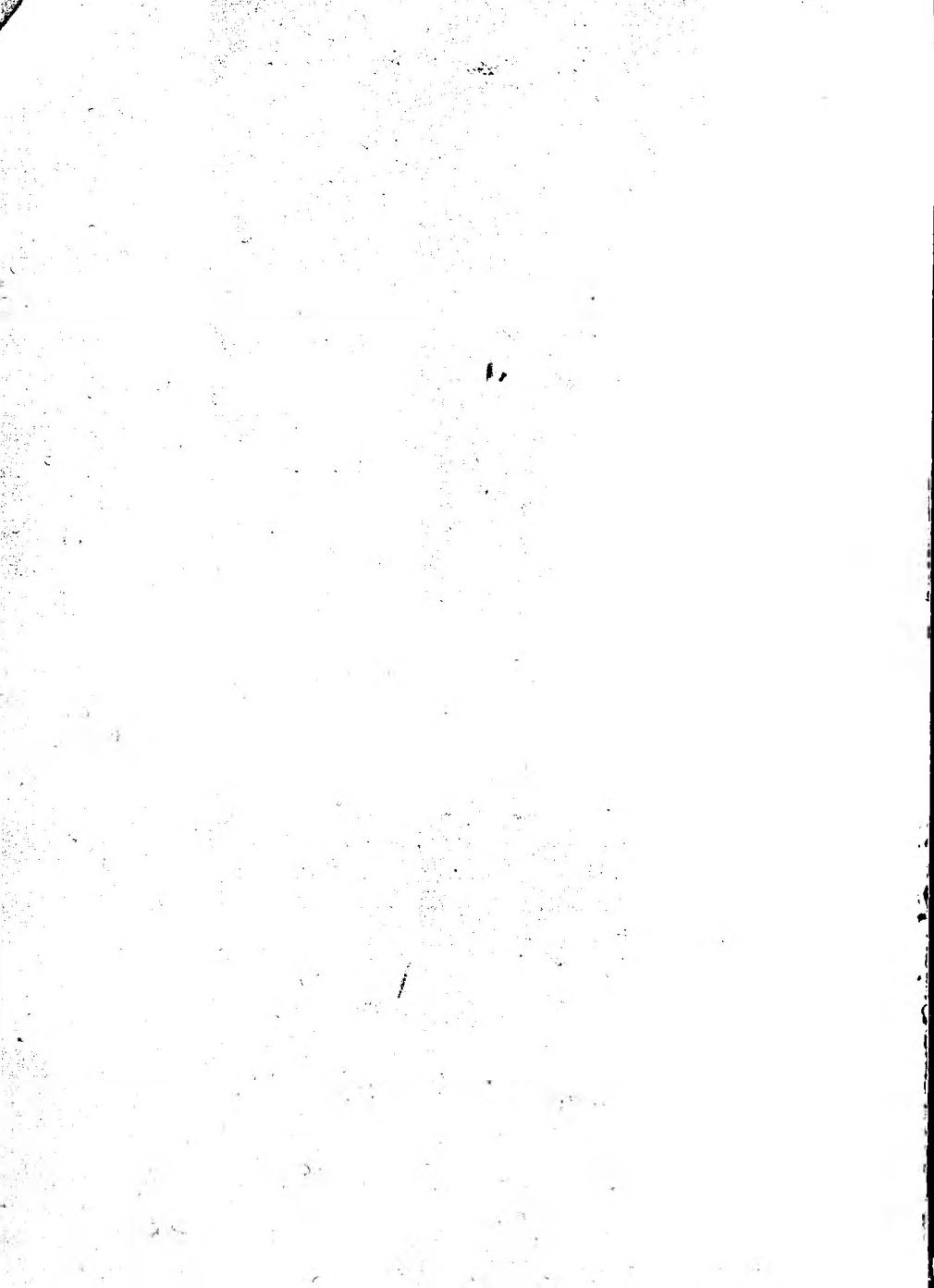

Günay Aslan

Üniformalı Kasaplar

Pencere
Yayımları

742 1553

Günay Aslan
Üniformalı Kasaplar

Bu kitabın yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Birinci Baskı : Mart 1990
Kapak : Hasan Seçkin
Dizgi : Bilgiç Matbaası
Baskı : Doyuran Matbaası
Pencere Yayınları : 4

**pencere
yayınları**

Başmuhasip Sok. 10/11 Cağaloğlu - İSTANBUL

LIV.TUR, 1554

27/10/2016

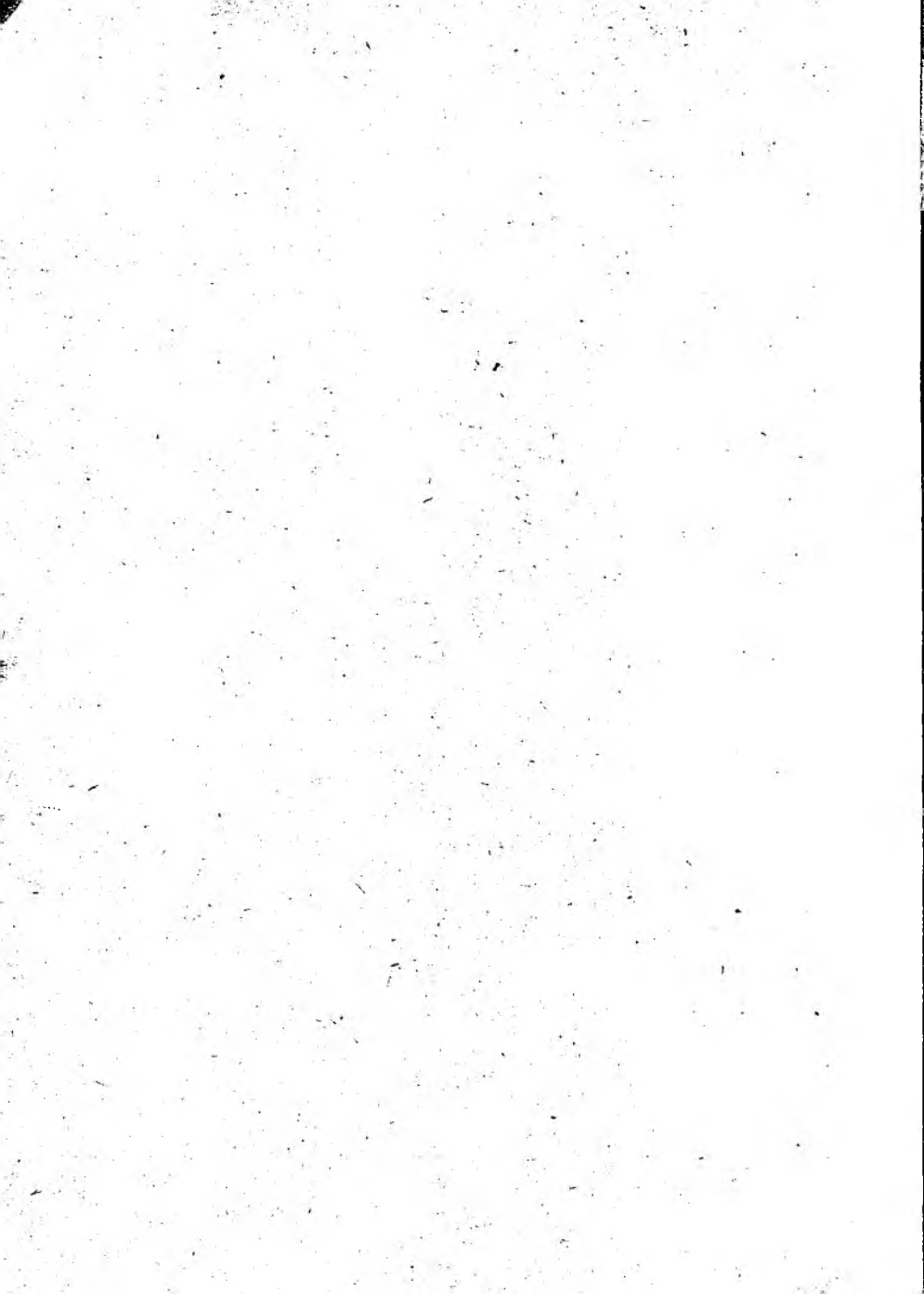
440 ASL UNI

Günay Aslan

Üniformalı Kasaplar

*Kasaplar Deresi'nde yatanların
anısına...*

İNKÂR ve İMHÂ

«Güneydoğu'da cereyan eden olaylar bir tahrik meselesidir. Tahrik ediliyor ve dış kaynaklıdır. Çünkü bizim, ülkemizin güneyi, kuzeyi, doğusu, batısı tüm bölgelerimizde yaşayan insanlar Türktür... Geçmişten beri de öyledir. Türkiye'nin hiçbir bölgesinde hiçbir şekilde kendisini Türk kabul etmeyen başka bir milletten olan insanımız mevcut değildir.»

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Yıldırım Akbulut'a ait bu sözler, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki olaylar, laiklik, işkence, insan hakları, demokrasi ve Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na üyeliğine ilişkin görüşlerini 16 Aralık 1989 günü Alman WAR Televizyonu'na açıklayan Akbulut, Güneydoğu Anadolu bölgesindeki olaylara ilişkin bir soruya, «Türkiye'nin hiçbir bölgesinde kendisini Türk kabul etmeyen insan yoktur» yanıtını veriyordu.

Tarih: 22 Kasım 1989. Diyarbakır Asliye Ceza Mahkemesi «Kürtçe konuştuğu» için 61 yaşındaki Saliha Şener adlı kadını bir yıl ağır hapis cezası ile cezalandırıyordu. Dokuz çocuk annesi, ölen kocasından kalan üç aylık emekli maaşı ile geçinmeye çalışan Saliha Şener'in cezası 2 milyon 845 bin Türk Lirası para cezasına çevri-liyordu. Bayan Şener, bu parayı devlete ödememesi —ödeyememesi— halinde bir yıl hapis yatacak. Saliha Şener mahkeme süresince kendini «Türkçe bilmediğim için Kürtçe konuştum, Kürtçe benim anadilim» diyerek savunmuştu...

Tarih: 14 Mayıs 1989 günü akşamı. Yer: Diyarbakır Hani ilçesi. İlçe sakinlerinden 45 yaşındaki Güllü Zeren adlı dul bir kadın, eski Orman İşletme Şefliği binasının yakınından geçerken, bu binada kalmakta olan görevli bir askerin «dur» ikazına —Türkçe bilmediğinden— karşılık veremediği için alnından tek kurşunla vurularak öldürülüyordu.

Tarih: 25 Nisan 1989. Konya kız lisesi öğrencisi 17 yaşındaki Sülfinaz İlboğa, öğretmeninin «kızım sen Kürt müsün» sorusuna «Ben Kürdüm» yanıtını verdiği için, okul idaresinin polise ihbarı sonucu, üç günlük işkenceli sorgudan sonra çıkarıldığı Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce tutuklanıyordu.

Tarih: 19 Mayıs 1989. Diyarbakır İnsan Hakları Derneği İzleme Komitesi'nden Dr. Nuray Özkan, katıldığı Birinci Kadın Kurultayı'nda, «Kürt halkının ve kadınlarının anadilini özgürce kullanma hakkının tanınması ve asimilasyon politikasına son verilmesini» talep ettiği için Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce tutuklanıyor ve yedi aylık hamile olmasına rağmen, zincire vurulmaktan, tecrite atılmaktan kurtulamıyordu.

Tarih: 24 Mart 1989. Bir seçim mitinginde (İstanbul - Ümraniye'de) seçmenlere Kürtçe «merhaba» diye seslenen Sibel Taş adlı bayan, siyasi polise gözaltına alınıyor ve 1989/45 sayılı, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı mütalası sonucu aleyhinde 142/3'den dava açılıyordu.

10 yıldan beridir bir tutukludan çok, bir esir muamelesi gören Diyarbakır eski belediye başkanı Mehdi Zana'nın davaları, Zana kendini Kürtçe savunduğu için bir türlü sonuçlandırılmıyor habire uzatılıyordu. Zana'nın yanı sıra yüzlerce Kürt devrimcisi de aynı gerekçeden ötürü, ömürlerini zindanlarda tüketmek zorunda bırakılmışlardı.

Yine 1989 yılı içerisinde —haftalık ve aylık— 37 ayrı yayın organı için toplattırma kararı veriliyordu. Ve

bu 37 kararın 37'si de «Bölücülük» içerikliydi. Aynı yıl —biri yabancı dilde— iki ayrı kitapta bu gerekçeyle yasaklanırken üç dergi de kapatılıyordu. (Toplumsal Diriliş - Özgür Gelecek - Vatan Güneşi)

1990 yılının ilk günlerindeki bir toplantı kararı da —Adımlar Dergisi— «Kürt ulusunun varlığının resmen tanınması» çağrısı üzerine veriliyordu.

1989'da uluslararası bir kamyon firmasının Türkiye takvimi de Ankara DGM'si tarafından toplatılıyordu. Gerekçe: Van yakınlarındaki Hoşap Kalesinin fotoğrafının altındaki «bir Kürt Beyinin eseri» ibaresiydi. Aynı gerekçe, Doğubeyazıt'taki İshak Paşa Sarayı'na ilişkin olarak, Odalar Birliği yayını olan bir takvimin de toplatılmasına neden oluyordu.

Tarih: 11 Ekim 1989. Yer: Van ili Özalp ilçesi Adliye binası. Kendilerine ait takside «Kürtçe kaset çaldıkları için» Bahattin ve Mehmet Dağdeviren adlı köylüler Özalp Sulh Ceza Mahkemesi'nce tutuklanıyorlardı. Yine Van'lı sanatçı Gani Nar, bir restaurantta «Kürtçe türkü söylediği için» siyasi polis tarafından gözaltına alınıyor, çıkarıldığı Van Cumhuriyet Savcılığınca 2932 sayılı yasaya muhalefetten Van Asliye Ceza Mahkemesi'nde aleyhinde dava açılıyordu.

Sanatçı Rahmi Saltuk'un «Hoynare» adlı Kürtçe türküsü sebebiyle kasedi yasaklanıyor, konserleri engelleniyordu...

Tarih: 23 Aralık 1989. Bu satırların yazarı şahıs, «Kürt» adında bir haber ajansı kurmaya «teşebbüs» ettiği için gözaltına alınıyor, 26 saat süren sorgu ve gözaltı sonrası çıkarıldığı Van Cumhuriyet Savcılığı'na TCK'nun 104. maddesi uyarınca —ırkçılık yaptığı— savıyla— tutuklanma istemiyle mahkemeye sevk ediliyordu.

Ve tarih: 12 Ocak 1990. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce Alman araştırmacı —Sosyolog— Sorbonne Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Hella Schlumberger'in tutuklanması kararı veriliyordu. Schlum-

berger'in tutuklanmasına yol açan gerekçe; Birecik'teki çiftlik defterine yazdığı, «Kelaynaklar kafeste. Kelaynaklar Kürtler gibi... Kırılıns kuş kafesleri, Yaşasın Türkler ile eşit haklara sahip Kürdistan» sözleriydi.

16 Ocak 1990 günü İngilizce dersinde defterine karalamalar yapan Konya Meram Gazi Lisesi 6 Fen C sınıfı öğrencilerinden H. Y. defterine çizdiği karalamalar PKK amblemine benziyor gerekçesiyle bir yıl okuldan uzaklaştırılıyor ve DGM'ye sevk ediliyordu.

24 Ocak 1990. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülen 2932 sayılı yasanın kaldırılması önergesi ANAP oylarıyla reddediliyordu. Yasa üzerine yapılan tartışmalarda ANAP sözcüleri, önerge sahibi SHP'lileri «*bölücülük*»le itham ediyorlardı.

1989 yılı içerisinde 53 yoksul Kürt köylüsü —mahkemesiz, yargısız— kurşuna dizilerek katlediliyordu...

Özcesi, «Türkiye Türklerindir» ve «Ne mutlu Türküm diyene.» Zira, Türkiye'deki mevcut yasalar ve resmi ideolojiye göre, bu ülkede sadece bir halktan söz edilebilir. O da Türk halkıdır. Kürtler mi?

17 Eylül 1989 günü sabaha karşı, katırlarına yükledikleri sebze ve meyveleri Silopi ilçe merkezine satmaya götüren altı Gereçoluya (Derebaşı) köylüsünü kurşuna dizerek katleden Özel Tim mensuplarına bakılırsa, «Kürt it demektir. Ha bir Kürt ölmüş ha bir it ne fark eder»di. Başbakanlık Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'ne göreyse: «Kürt ot demektir. Toprağa ot gibi bağlı adama Kürt derler. Kürt toprakla alınıp, satılır, toprağa bağlı olanın malıdır.»¹

«Kürtler cin taifesindedir. Şeytanla insanın birleşmesinden vücade gelmişlerdir...»²

1. Emekli Albay Naşit Hakkı. TKAE Dersim Kitabı s: 17

2. Emekli General Nazmi Sevgen. TKAE Kürt Türkleri Kitabı s: 10

«Bundan 900 yıl önce yazılmış olan Kaşgarlı'nın Di-
van-ü Lügat-it Türk adlı büyük sözlüğünde 'Kürt' deyi-
mi iki anlamda geçmektedir. 1) At arpanı (arpayı) 'kürt
kürt' yedi cümlesi misal verilmekte ve insanın hıyar,
salatalık gibi nesnelere yerken çıkarılan sese de kürt
kürt (şimdiki İstanbul lehçesiyle kütür kütür) denil-
mektedir. 2) Yay, kamçı ve değnek gibi (sert ve daya-
nıklı) nesnelere ile kayın ağacına da kürt dendiği belir-
tilmektedir...»³

«Kuzey-Türk dillerindeki 'kar' demek olan 'Kürt'
sözü yatkın ve sertleşmiş karın üzerinde yürünürken çı-
kan «Kart, Kurt» sözünden kalmadır...»⁴

«Kürt sözü, Türkçe çığ, kar yığını anlamına gelir.
Küremek kökünden olsa gerek, kürek de böyle değil
mi?»⁵

«Başta Macar dilbilimcileri olmak üzere. Türkolog-
lar doğru olarak «Kürt» adının Türkçe 'yatkın kar, sert-
leşen kar, yazın dağ başlarında bulunan ve geç eriyen
kar' anlamına geldiğini belirtmişlerdir...»⁶

Evet, sert karda yürünürken ayakların çıkardığı
«kart, kurt» gibi sesler ile hıyar gibi sert nesnelere ke-
mirilmesinde duyulan 'kürt kürt' gibi seslerin bir millet
adına dönüştüğünü savlayan —savsaklayan— bu tezler,
60 yıldan bu yana —son yıllarda önemli ölçüde yaygın-
laştırılarak— ileri sürülmektedir. Bu «hıyar»cı tezleri,
burada tartışmayı düşünmek bile istemiyoruz ve bu tez-
lerin sahiplerini «hıyar»lıklarıyla başbaşa bırakmak is-
tiyoruz. Zira, bu ülkede bir de 1925'e kadar resmi bir
Kürt politikası bulunmaktaydı. Evet, 1925'e kadar Tür-
kiye'de bir de «Kürt» halkından söz edilirdi. Ve yine bu
ülkede «Kürt» halkından en çok söz edenler, bu ülke-

3. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu. TKAE Kürtlerin Türklüğü. s: 17
4. Emekli Vali Edip Yavuz. TKAE. Tarihte Türk Kavimleri. s: 46
5. Dr. M. F. Kırzioğlu. TKAE. Kürtlerin Türklüğü. s: 16
6. Emekli General Nazmi Sevgen, TKAE. Kürt Türkleri. s: 5

nin kurucuları, önderleri, en etkili ve en yetkili şahsiyetleriydiler. 1925'e kadar Türkiye'de Kürt demek, Kürtçe konuşmak, Kürtçe yazmak, Kürtçe müzik yapmak, Kürt kimliği etrafında öğgütlenmek suç değildi. O sürece kısa bir göz atmakta yarar var.

Tarih: 15 Eylül 1919. Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara çektiği telgrafında Mustafa Kemal Paşa şöyle diyordu: «Sizler gibi, din, namus sahibi büyükler oldukça, Türk ve Kürt'ün birbirinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam eyleyeceği ve hilafet makamı etrafında sarsılmaz bir vücut halinde dahili ve harici düşmanlarımıza karşı demirden kale halinde kalacağı şüphesizdir...»⁷

28 Aralık 1919 günü ise «devlet için milli bir yeni hudut kabul ettik. Bu hudut ordumuz tarafından silahla müdafaa olunduğu gibi aynı zamanda Türk ve Kürt unsurlarıyla meskun kısımları vatanımızı sınırlar» diyordu Mustafa Kemal⁸.

17 Haziran 1919'da ise 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa'ya gönderdiği bir yazıda Kürtlere yönelik perspektifini «... ben Kürtleri ve hatta bir öz kardeş olarak tek milleti bir tek nokta etrafında birleştirmek ve bunu cihana 'Müdafai Hukuk-u Milliyeye Cemiyetleri' vasıtasıyla göstermek karar ve azmindeyim. Esasen milli vicdandan doğan bu kadar kuvvet tasavvur edemiyorum»⁹ sözleriyle açıklayan Mustafa Kemal Paşa'nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 16 Ekim 1921 tarihli gizli celsesinde de şu sözleri zapta geçiyordu:

«Milli hududumuz nedir? Behemehal Türklerle ve behemehal kaderimizle iş birliği etmiş olan Kürtlere meskun olan mahaller bizim milli hududumuz dahilinde

7. Atatürk'ün Tamim, Telgraf Belgeleri. s: 63

8. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cild: 11. s: 12 (Aktaran Şacak - Nisan 1987)

9. ATTB. s: 34.

de kalmak lazım gelir mi? Hayır, hayır bu pek geniş olur»¹⁰.

16—17 Ocak 1923 günleri ise İzmit'te Türkiye gazetelerinin başyazarlarıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı sıfatıyla görüşen Mustafa Kemal Atatürk, Kürt sorunu için düşündüğü çözümü bir soru üzerine şöyle ifade ediyordu: «Kürt meselesi; bizim yani Türklerin menfaatine olarak da katiiyen mevzubahis olamaz. Çünkü malumualiniz bizim milli sınırlarımız içinde bulunan Kürt unsurlar öylesine yerleşmişlerdir ki pek sınırlı yerlerde yoğun durumdadırlar. Fakat yoğunluklarını kaybede ede ve Türk unsurların içine gire gire öyle bir sınır oluşmuştur ki Kürtlük adına bir sınır çizmek istesek, Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek gerekir. Sözelgesi, Erzurum'a kadar giden, Erzincan'a, Sivas'a kadar giden; Harput'a kadar giden bir sınır aramak gerekir. Ve hatta, Konya çölleindeki Kürt aşiretlerini de gözden uzak tutmamak gerekir. Dolayısıyla başlıbaşına bir Kürtlük tasavvur etmektense, bizim anayasa gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır. O halde hangi ilin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken, onları da birlikte ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman, bundan kendilerine ait mesele çıkarmaları daima beklenir. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Kürtlerin ve hem de Türklerin yetkili vekillerinden oluşur ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve kaderlerini birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki bu ortak bir şeydir. Aynı bir sınır çizmeye kalkışmak doğru olmaz»¹¹

Lozan görüşmelerinde de «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar, Kürtlerin de

10. TBMM Gizli Celse Zabıtları. 11. s: 335

11. Türk Tarih Kurumu. Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merkezi. s: 1089. Aktaran 2000'e Doğru Dergisi. Yıl: 2 Sayı: 46.

hükümetidir; çünkü, Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisi'ne girmiştir ve Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkemiz hükümetine ve yönetimine katılmaktadırlar,» diyen Türk heyeti başkanı İsmet İnönü, «Kürtlerin Türkiye'de her zaman yurttaşlık haklarından yararlandıklarını ve Türk hükümetini hiçbir zaman yabancı bir hükümet saymadıklarını» belirtiyordu.

31 Mart 1969 tarihli Ulus gazetesine Lozan anılarını anlatan Türkiye'nin ikinci «milli şef»i İsmet İnönü, «Lozan'daki milli davalarımızı biz Türkler ve Kürtler diye bir millet olarak müdafaa ve kabul ettirdik...» diyordu.

Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri artık işi «Kürtlere Özerklik»e kadar vardiıyorlardı.

Ve tarihsel dönemeç...

Tarih: 21 Nisan 1925. Yer: Ankara Türk Ocakları salonu. Mikrofonda konuşan, Türkiye Cumhuriyeti'nin «ikinci adamı» İsmet İnönü: «Biz açıkça milliyetçiyiz. Milliyetçilik bizi birleştiren tek nedendir. Türk çoğunluğunun yanında diğer unsurların hiçbir etkisi yoktur. *Her ne pahasına olursa olsun, ülkemizde yaşayanları Türkleştirecek, Türklere ve Türklüğe karşı çıkanları yok edeceğiz.* Vatana hizmet etmek isteyenlerin her şeyden önce Türk ve Türkçü olmalarını istiyoruz...»¹²

Ve Atatürk: «Ankaralı, Diyarbakırlı, Trabzonlu, Makedonyalı hep aynı ırkın evlatları, hep aynı damarın cevherleridir...»

Evet, artık «Kürt yoktur, Türk vardır» ve Türkiye'nin doğusu, batısı, güneyi, kuzeyi göğsünü gere gere «Ne mutlu Türk'üm diye» haykırmalıydı. Haykırmayanlar İsmet İnönü'nün deyiimiyle «yok» edileceklerdi. Böylece de Osmanlı'daki egemen İslam ideolojisi Türkiye Cumhuriyeti'nde yerini milliyetçiliğe terk ediyor ve tek mil-

12. Yakın Tarihimiz (Milliyet Gazetesi Tarih ve Kültür Eki)
s: 447.

letli bir cumhuriyet yaratılması çabalarına —her yol ve araç mübah sayılarak— hız veriliyordu. «Tek ulus», «tek devlet», «tek şef», «kaynaşmış imtiyazsız sınıfsız millet» politikasında Kürtlere yer yoktu artık.

Kürtlerin ve Türklerin hem ortak hem farklı beklentilerinin olduğu kurtuluş savaşı yıllarını geride bırakan Türkiye Cumhuriyeti, hakim ulusçuluk temelindeki yeni politikasıyla başta Kürt halkı olmak üzere başka halkların ve etnik grupların kültürlerine ipotek koyuyor ve onların asimilasyonuna gidiyordu. Bu yönelişle birlikte de, kurtuluş savaşı döneminin ilericiliğini, şöven ve faşist bir karaktere dönüştüren Türk milliyetçiliği giderek sertleşerek Kürt sorununu bir tabu haline dönüştürüyordu.

Ne var ki, Cumhuriyet yönetimince verilen sözlerin yerine getirilmemesi, ulusal ve demokratik haklarının toptan yadsınması, umut ve beklentilerinin boşa çıkması Kürtler arasında derin huzursuzluğa yol açıyordu. Kendilerine eşitlik temelinde ulusal haklarını tanımayı reddeden ve asimilasyon anlayışını seçen Ankara'nın bu tutumuna ilk tepki, 1920'lerin başlarında örgütlenmeye başlayan Kürt aydınlarından geliyordu. Cıbranlı Xalit Beg'in öncülüğünde Mayıs 1923'de kurulan Kürt İstiklal Cemiyeti (Azadi), Ankara'nın vaatlerinin boş çıkması sonucu yaygın bir örgütlenme ve ayaklanma hazırlığına girişiyordu. Gelişmelerden kaygılanan Kemalist yönetim Aralık 1925'de örgüt lideri Cıbranlı Xalit Beg'in tutuklanmasını emreliyordu.

Xalit Beg'in yakalanmasından sonra örgüt liderliğine Şeyh Sait getiriliyordu. Kürtlerin Şeyh Sait önderliğinde isyan hazırlığı içerisinde olduklarını istihbarat edinen Ankara, isyanın hazırlıklarının olgunlaşmasına fırsat vermeden, 8 Şubat 1925 günü bir subayın provekesiyle Kürtlerin harekete geçmesini sağlıyordu. Kürt ayaklanması karşısında çok kısa bir sürede üstünlüğü ele geçiren ordu birlikleri, isyancı Kürtleri, ilk dönem

ele geçirdikleri, Diyarbakir ve Genç yörelerinde ağır bir yenilgiye uğrattıktan sonra ayaklanmanın önderlerini de (Şeyh Sait, Kemal Fevzi, Dr. Fuat, Tayyip Ali, Yusuf Ziya Beg, Ekrem Cemil Paşa) esir alıyordu.

Bu isyana katılanları yargılamak için Diyarbakır'da kurulan Şark İstiklal Mahkemesi'nin 25 Mayıs 1925 günü oturumunda savcının iddianamesinde sunduğu, «Türk vatanının muayyen bir kısmını ana yurttan ayırmak, vatanın birlik ve beraberliğini bozup dağıtmak, bağımsız bir Kürdistan emeline hasıl olmak suçları» sabit görülen Şeyh Sait ve arkadaşlarından 47'si, Diyarbakır'ın Siverek kapısı dışında idam ediliyorlardı. İki ay kadar süren isyanda binlerce Kürt öldürülmüş, on binlercesi de toplu sürgünlere gönderilmişti¹³.

Evet, Cumhuriyet döneminin ilk kitlesel sürgünü 1925'den, Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılmasından sonra gerçekleştiriliyordu. Kürt kültürünün, gelenek ve törelerinin, Kürt ulusal kimliğinin eritilerek yok edilmesi, Kürtlerin kendi tarihlerine, kültürlerine ve toplumsal değerlerine yabancılaştırmayı amaçlayan sürgün politikasına 16 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı «*Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun*»la «yasallık» kazandırılıyordu.

Ne var ki yapılan tüm bu çalışmaların atılan adımların yeterli olmadığı belliydi. Kurtuluş Savaşı ve Lozan günlerinin «*kardeş Kürtlerini*», «*Dağ Türkleri*»ne dönüştürmek sanıldığı kadar kolay değildi. Hedefe varabilmek için devletin bölgede izlediği politikayı daha derli-toplu hale getirecek ekonomik, sosyal, kültürel ve askeri önlemleri bir bütünsellik içerisinde ve birbirleriyle uyumlu şekilde uygulayacak, atılan her adımı en üst düzeyde etkili kılacak bir kurumlaşmaya gitme ihtiyacı daha ilk günden kendisini hissettiriyordu. İşte bu gün

13. Behçet Kemal. Şeyh Sait İsyanı. Sel Yayınları. s: 398 (Aktaran Medya Güneşi Dergisi. Sayı: 4 s: 22)

işbaşında bulunan «*Olağanüstü Hal Bölge Valiliği*»nin babası sayılan «*Genel Müfettişlik*» (Müfettiş-i Umumilik) bu amaçla oluşturuluyordu.

Olağanüstü yetkilerle donatılmış ve bir ihtisas organı olarak görev yapan Umumi Müfettişlik, daha çok bir sömürge genel valiliğini andırırmaktaydı. Nüfus bileşimini ve yerleşme düzenini değiştirmek, bunun bir parçası olarak asimilasyon amaçlı sürgünlere başvurmak Umumi Müfettişliğin faaliyetleri arasında özel bir öneme sahipti. (1989 yılı içerisinde 200 kadar Kürt köyünün zorla göç ettirildiğini anımsayın.)

31 Temmuz 1930 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde şöyle bir haber yer almaktaydı: «Hükümet Şark'ta umumi temizlik yapmaya karar vermiştir. İskân edilmemiş hiçbir aşiret kalmayacak, göçebeliği tamamen kaldıracak, bu kitle arasında devlete karşı olanlar tedip edilecektir. Bu sebeple kabile hayatı Şark havalisinde son günlerini yaşıyor. Tek bir nizam etrafında toplanmış arlı namuslu vatandaşların memleketi olacaktır Şark.»¹⁴

«Tek bir nizam etrafında toplanmış arlı namuslu vatandaşların memleketi»ni yaratmak sürgünden, tutuklamadan, idamdan geçiyordu.

Tarih: 16 Temmuz 1930. *Cumhuriyet* gazetesinin birinci sayfasındaki *Ağrı Dağı Harekâtı bu hafta başlıyor* başlıklı haberde ise şunlar yazıyordu:

«Ağrı Dağı tepelerindeki kovuklara iltica etmiş 1500 kadar şaki kalmıştır. Tayyarelerimiz şakiler üzerinde çok şiddetli bombardıman ediyorlar. Ağrı Dağı daimi olarak infilak ve ateş içinde inlemektedir. Türk'ün demir kartalları asilerin hesabını temizlemektedir. *Eşkiyaya iltica eden köyler tamamen yakılmaktadır. Zilan harekâtında imha edilenlerin sayısı 15 bin kadardır. Zilan deresi ağzına kadar ceset ile dolmuştur.* Bazı ecnebi-lerin merkezi Beyazıt olmak üzere Van ahalisinde bir Kürt hükümeti tesis ederek Kürtlere verileceğini ilan

ettikleri ve bu suretle Şark kıyamını hazırladıkları ortaya çıkmıştır. Esir edilen aşiret reisleri bunu açıklıkla itiraf etmişlerdir. Şarktaki Kürt aşiretleri bir Kürdistan Krallığı teşkil etmek için bu hadiseyi çıkarmışlar fakat çok kısa bir zaman zarfında mahvedilmişlerdir.

Bu hafta içinde Ağrı Dağı teşkil harekâtına başlanacaktır. Kumandan Salih Paşa bizzat Ağrı'da tarama harekâtına başlayacaktır. Bundan kurtulma imkanı tasavvur edilemez...»

Şeyh Sait isyanı gitmiş, Ağrı-Zilan isyanı gelmişti. Hem de —devletin bunca baskısı, önlemine rağmen— beş yıl gibi kısa bir sürede. İhsan Nuri Paşa önderliğindeki Hoybun adlı Kürt örgütü öncülüğünde başlayan Ağrı İsyanı, çok kısa sürede geniş bir kitle tabanı bulmuştu. Kürt isyancıları üzerine gönderilen 70 bin askerin katıldığı bastırma çabaları sonucu 30 bini aşkın Kürt öldürülüyor, 200 kadar Kürt yerleşim birimi yakılıp yıkılıyor ve 50 bini aşkın Kürt de sürgüne gönderiliyordu...

Şeyh Sait isyanına nazaran daha yüksek bir politik düzey gösteren Ağrı İsyanı'nda katledilerek Zilan Deresi'ne doldurulan insanların kemiklerine —aradan 60 yıl geçmesine rağmen— halen rastlamak olası. Evet, inkâr ve imhâ iç içe, el ele yürütülüyordu...

Tüm bunlara bağlı olarak, Cumhuriyetin ilanından 11 yıl sonra, yani 1934 yılında kendinden öncekilerden çok daha iyi hazırlanmış, daha geniş kapsamlı yeni bir yasa, «2510 Sayılı Mecburi İskan Kanunu» çıkarılıyordu. Bu yasanın belki de en önemli özelliği, genellikle bu tür yasalarda görülenin tersine, gerçek amacın oldukça açık bir şekilde ifade edilmesiydi. Yasa maddelerinde ne ırk ayrımı gizleniyor, ne asimilasyon ne de ötekiler. Bu yasanın birkaç maddesini buraya almakta yarar görüyorum.

«Madde 1— Türkiye'de Türk kültürüne bağlılık dolayısıyla nüfus oturuş ve yayılışının, bu kanuna uy-

gun olarak icra vekillerince yapılacak bir programa göre düzeltilmesi yetkisi dahiliye vekiline verilmiştir.

Madde 2— Dahiliye vekilince yapılp, icra vekilleri heyetince tasdik olunacak haritaya göre, iskan mıntıkaları bakımından 3 nevi mıntıkaya ayrılmıştır.

1 numaralı mıntıklar: Türk kültürlü nüfusun tekasüfü istenen yerlerdir.

2 numaralı mıntıklar: Türk kültürüne temsili (asimilasyonu G.A.) istenilen nüfusun nakil ve iskanına ayrılan yerlerdir.

3 numaralı mıntıklar: Yer, sıhhat, iktisat, kültür, siyaset, askerlik ve inzibat sebepleri ile boşaltılması istenilen ve iskan ve ikame yasak edilen yerlerdir.

Madde 9— Ana dili Türkçe olmayanlardan toplu olmak üzere yeniden köy ve mahalle, işçi ve sanatçı kümesi kurulması veya bu gibi kimselerin bir köyü, bir mahalleyi, bir işi veya sanatı kendi soydaşlarına inhisar ettirmeleri yasaktır.»

Kürt politikasındaki inkâr ve imhâci dönemecin ardından, Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı yöreleri maddi, moral ve kültürel olarak tahribata uğratan Türkiye Cumhuriyeti, 25 Aralık 1935 tarih ve 2884 sayılı ünlü «*Tunceli Kanunları*»nu devreye sokuyordu. «Tunceli'nin Yönetimi Hakkında»ki bu kanunla, Elazığ, Dersim ve Bingöl dördüncü özel bölge ilan ediliyor ve bu bölgenin komutasına da Başkomutan Abdullah Akdoğan atanıyordu.

Dersim'e niçin özel kanun? Çünkü, «Dersim, Cumhuriyet hükümeti için bir çıbandır. Bu çıban üzerinde kesin bir ameliye yapmak ve elim ihtimalleri önlemek, memleket melameti bakımından mutlaka lazımdır» da ondan¹⁵. Ve yine, «Dersim'de, okul açmak, yol yapmak refah sebeplerini sağlayacak fabrikalar kurmak,

15. Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey'in İçişleri Bakanlığı'na sunduğu rapor. *Nokta Dergisi* - Dersim Kapağı. Yıl: 5 sayı: 25 s: 10

kendilerini meşgul etmeye yarayan çeşitli sanayi işleri sağlamak özet olarak yurt sahibi yapmak veya uygarlaştırmak suretiyle ıslaha çalışmak hayalden başka bir şey değil»di¹⁶.

Tarih: 14 Mayıs 1937, Başkomutan Abdullah Akdoğan'a gönderilen *Gayet Gizli* şerhli 4 Mayıs 1937 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Dersim köylerine baskın edilerek silah toplanacak, bu toplanma amelyesinde elde edilenler başka yerlere nakledilecek, köyleri kâmilen tahrip etmek ve aileleri uzaklaştırmak lüzumlu görülecekti. Evet, adına yasalar çıkarılan Dersim'in *tedip* (terbiye) edilmesine artık başlanıyordu. Özel yönetim bu karar uyarınca bölgede «Olağanüstü Hal» ilan ediyor ve asker sevkياتına başlıyordu. Dersim için yapılanlara yıllardır muhalefet eden Dersimli önde gelenlerden Seyyit Rıza'nın Ankara nezdindeki girişimleri de sonuçsuz kalınca, Dersim 1937 ilkyazında Seyyit Rıza önderliğinde ayaklanıyordu.

Tarih: 4 Mayıs 1937. Türk Hava Kuvvetleri'ne ait uçaklardan Dersimlilerin üzerlerine atılan Türkçe, Kürtçe bildirilerde şunlar yazılıydı: «Sizi ayaklandırmaya çalışan zavallıları Cumhuriyet hükümetine teslim ediniz veyahut onlar kendileri teslim olmalıdırlar. Bu takdirde cümleniz masum kalacaksınız. Teslim edilenler veya kendiliğinden teslim olanlar Cumhuriyetin adil muamelesinden başka hiçbir şey görmeyeceklerdir. Aksi takdirde, yani dediklerimizi yapmazsanız, her tarafınızı sarmış bulunuyoruz, *Cumhuriyetin kahredici orduları tarafından mahvedileceksiniz...*»¹⁷

Dersim'de sel gibi kan akıyordu artık. «Türkiye Cumhuriyeti'nin kahredici orduları» kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere onbinlerce Kürt'ü kırıyor Munzur'u ve Fırat'ı kızıl kana boyuyordu. Artık *tedip*'in ye-

16. Aynı yerde.

17. Aynı yerde.

rini tenkil (toplu imhâ) almıştı. Öldürülenler yalnızca «asiler» değil, topyekün insanlardı. O günlerin görgü tanıklarından Mehmet Kangutan adlı Dersimli yaşadıklarından küçük bir kesiti Nokta'ya şu sözlerle anlatıyordu:

«Bir ara dediler ki yukardan kırıp geliyorlar. Tabii anamız gözü açık biri. Beni, ağabeyimi çıkarttı köyden. Askerler gelmişler köye, toplamışlar insanları tarlalarda. Biz tepenin arkasındaydık. Ordan mitralyöz sesleri duyuyorduk. Bizim köy ateşlendiği zaman, konağımız büyüktü, o konağı yaktıkları zaman ağlama tuttu beni. İnsanlar da öldürüldükten sonra köyde insan hemen hemen kalmadı...»¹⁸

Vatani görevini Dersim'de yapmış, bastırma harekâtına katılmış Trabzon Çaykara doğumlu Hasan İnci ise Dersim'le ilgili anılarını bana anlatırken, Dersim gerçeğinin esprisini şu sözlerle ifade ediyordu: «Bize verilen emir gereği karşımıza çıkan LO diyen herkesi öldürecektik. Çünkü bunlar müslüman değildi denilmişti. Onun için Dersimli bize teslim olmak yerine yüksek kayalardan kendini atmayı daha tercih ederdi...» Hasan İnci 1960 yılındaki İskanla Van ili Özalp ilçesi Dönerdere köyüne yerleştirilmiş. 1990'a girdiğimiz ilk günlerde de anılan köyde bulunmaktaydı.

Tarih: 30 Haziran 1937. Genelkurmay Başkanlığı Dersim manzarasını şöyle yorumluyordu: «Devam eden arama tarama faaliyetinde birçok asi köyleri yakılıyor, sıkıştırılan eşkiya grupları ile yapılan müsademelerde oldukça ağır zayıat verdiriliyor ve çok sayıda büyükbaş hayvan, koyun ve keçileri toplanarak mahalli kaymakamlıklara teslim ediliyor...»¹⁹

Evet, bir yandan insanlar öldürülürken öte yandan da yerleşim birimleri yakılıyor ve hayvanlar ile çeşitli mallar da talan ediliyordu.

Tarih: 24 Eylül 1937. Başkomutan Akdoğan tarafından antlaşma sağlanması için Elazığ'a davet edilen

18. Nokta - 28 Haziran 1987 - s: 18

19. Nokta - 28 Haziran 1987 - s: 19

Seyyit Rıza tutuklanıyordu. Seyyit Rıza ve arkadaşları Kasım 1937'de idam ediliyorlardı. Ne var ki Dersim dosyası kapanmıyordu. 1938 yazıyla birlikte Dersimli yeneden baş kaldırıyordu ve bu ayaklanma da 1938 sonbaharına kadar —kan ve zulümle— bastırılıyordu. Aradan 53 koca yıl geçti ancak Dersim'in yaraları bir türlü sarılamadı ve kanayıp akmaya devam etti.

1920 ile 1940 dönemi —ırili ufaklı— tam 17 kez Türkiye Cumhuriyeti'ne baş kaldıran Kürtler, 17'sinde de ezilerek bastırılmışlardı. Ve bu dönem, soykırım ve katliam hareketleri, yoğun işkence asimilasyon ve sürgünler dönemi olarak kapanıyordu.

Artık Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci «milli şef» dönemi başlıyordu. Kurtuluş savaşını —savaş sonrası— Anadolu'yu Türkleştirme savaşına dönüştüren Cumhuriyet yönetimi inkâr ve imhâ politikasını bu dönemde de —üstelik dozunu artırarak— sürdürdü. Artık Kürtçe konuşulan her kelimededen para cezası alınmaya başlanmıştı. Bu cezanın limiti ise, her kelimesi için yıldırım telgraf kelimesi ücreti kadardı. Yaşanan ve bugün bile bütün sıcaklığıyla anlatılan bir olayı buraya aktarmadan edemiyorum. Yıl 1944. Nisan, Mayıs ayları. Nusaybinli bir köylü yularından tuttuğu eşeğiyle birlikte şehrin tek caddesi olan ana caddeden geçerken —keyfinden mi, can sıkıntısından mı bilinmez— ıslık çaldığı için jandarmalar tarafından yakalanır. Jandarmalara göre köylü ıslığı Kürtçe çalmıştır. Nihayet yanılmadıkları da ortaya çıkar zira bizimki tek kelime dahi Türkçe bilmiyor ve derdini Kürtçe anlatmaya koyuluyor. Tabii cezanın da miktarı böylece artıyor. Adam o kadar çok itiraz eder ki, üzerindeki para derdini anlatmasına yetmez ve elindeki eşeğini Kürtçe kelime ücreti olarak —zorunlu olarak— ödeyip köyüne geri gider...

Tarih: 28 Temmuz 1943. Yer: Van ili Özalp ilçesi Sefo Deresi. «Sığır hırsızları» oldukları gerekçesiyle gözaltına alınan 33 yoksul Kürt köylüsü «Rusya hesa-

bına casusluk yaptıkları» savıyla infaz mangalarınınca —mahkemesiz, yargısız— kurşuna dizilerek katlediliyorlardı. Tarihe «35 Kurşun» olarak geçecek bu katliamdan yaklaşık iki ay öncesi ise yine Van ili Özalp ilçesi Xretel (Kapıköy) köyünde 20 Kürt köylüsü daha öldürülüyordu. Her iki katliam için «vur» emrini veren dönemin 3. Ordu Komutanı Orgeneral Mustafa Muğlalı bu katliamlara ilişkin olarak yaptığı yorumda: «Kürtlere ilişkin olayları normal ölçüler ve devlet anlayışı içerisinde yürütmek mümkün değil» diyordu²⁰.

1940'ların ikinci yarısından sonra Türkiye'de çok partili dönem süreci başlıyordu. Cumhuriyet'in CHP'si giderek iktidarı Bayar - Menderes'in DP'sine devrediyordu. Derken Celal Bayar, İsmet İnönü'den sonra Türkiye'nin üçüncü Cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkıyordu. 15 yıllık bu süre zarfında da ne var ki, Kürt politikasında hiçbir değişim ve iyileşme gözlemlenmiyordu. Hele tarihe «49'lar davası» olarak geçen ünlü bir dava vardı ki evlere şenlik. MİT tarafından hazırlanıp Menderes hükümetine sunulan 5 Ocak 1959 tarihli raporda şöyle bir öneri vardı: «Amerika'dan daha fazla yardım alabilmek için Türkiye'de komünist Kürtçü hareketin çok büyük bir tehdit teşkil ettiğini ortaya koymamız lazım. Bunun için tevkifata gidilmesi gerekiyor...» İşte bu rapor sonrası çoğu aydın, tüccar ve aşiret reisi 49 Kürt için «Müstakil Kürdistan devleti kurmak maksadıyla cemiyet kurup, faaliyetlerde bulunmak» suçlarından TCK'nun 125. maddesi gereğince idam istemiyle dava açılıyordu. Daha sonra bilirkişinin itirazı sonucu 142/3'den hüküm giyen 49 Kürt, yargılanmadan önce de altı ay Harbiye hücrelerinde gözaltında tutulmuşlardı...

27 Mayıs 1960 darbesiyle ise genel bir yumuşama havası yaratıldıysa da bunun Kürtlere yansımaları mümkün olmadı. Bu dönemde de ard arda gelen tutuklama

ve baskılarla Kürt aydınları susturulmaya çalışılıyordu. Bu dönemin şüphesiz ilginç bir özelliği, 19 Ekim 1960 tarih ve 105 sayılı, 2510 sayılı İskan Kanunu'na ek bir kanunla birlikte uygulanan «55'lerin sürgünü»ydü.. Evet, 1960'la birlikte çoğu Kürt beyi ve aşiret lideri 55 insan, yerinden, yurdundan sökün ediliyordu.

İkinci bir özellik ise, git gide yaygınlaşan Kürt aydın potansiyelinin 1963 yılında —yaklaşık 40 yıl sonra— yeniden Kürtçe-Türkçe dergiler çıkarma girişimleriydi. *Dicle-Fırat* ile *Deng* adlı bu dergiler, ömürleri çok kısa olmasına karşın çıkma cesaretini gösterebilmişlerdi.

12 Mart 1971 darbesinde hem Kürt aydınlarına hem de Kürt davasına sıcak ve dayanışmacı duygularla yaklaşan Türk devrimci ve aydınlarına yönelik sindirme politikası vahşi işkencelerle sürüyor, açılan davalarla on yılları bulan mahkûmiyetler veriliyordu.

12 Eylül'le birlikte Türkiye askeri-faşist bir diktatörlüğe yöneliyordu. Askeri faşist cunta, her şeyden önce «bölücülük» diye adlandırdığı Kürt muhalefeti ile «Yıkıcılık» dediği Türkiye devrimci-demokratik muhalefetini ezmek zorunda hissediyordu kendini. Emperyalizmin ve ona bağımlı egemen sınıfların öngördükleri politikaları yaşama geçirmek için 12 Eylül'ün yapması gerekli ilk işti bu. Zira, Kürtler ile devrimci-demokratik muhalefet ezilmeden bu politikalar uygulanamayacaktı. Bu nedenle en ince ayrıntısına kadar düşünülerek hazırlanmış karşı-devrimci imhâ politikaları 12 Eylül 1980'le birlikte uygulamaya konuluyordu. Bu politikaların özünü karakterize eden mantık ise: «Hedefe ulaşmada her yol ve yöntem mübahtır.» Bu mantığın pratikteki yansıması ise yaygın kitlesel tutuklamalar, aylarca süren işkenceli gözaltılar, katliamlar, her türlü insanlık dışı uygulama ve yaptırımlar...

Yaygın ve yoğun kitlesel tutuklamalar sonucu yüzbinlerce insan, polis-Mit sorgu merkezlerinde işkencelerden geçirilerek cezaevlerine dolduruluyordu. Ve bu

insanlar önceden hazırlanmış vahşet düzeyindeki politikaların hedefiydiler artık. Yani, cezaevleri birer laboratuvar, tutuklular ise birer kobaydılar. Aklın sınırlarını zorlayan her türlü insanlık dışı yaptırım ve uygulanan vahşet «bilimsel» yöntemler bu insanlar üzerinde uygulamaya başlanıyordu. Ancak, bu uygulama salt cezaevleri ile sınırlı değildi. Toplumun tamamı cezaevinden daha büyük bir laboratuvar, kitleler —emperyalizmin ezme, sindirme yöntemiyle, ekonomik, politik reçetelerinin üzerlerinde uygulanacağı— kobaylardılar. Türkiye boyutunda süren terör ve sindirme hareketleriyle suskun bir toplum yaratmak ve pasifikasyonu yaşamın her alanında egemen kılmak, işte böyle bir sürece başlamanın ilk meyvelerini veriyordu.

Bir Mamak, bir Selimiye, bir Bayrampaşa ve diğer cezaevlerine nazaran daha yüksek boyuttaki vahşetin yaşandığı Diyarbakır gerçeğine değinmek istiyorum. Neden Diyarbakır?... Çünkü, inkâr ve imhâ politikasının, milli zulmün en acımasız ve en vahşice uygulandığı bir yer Diyarbakır... Onu anlatmayı binlerce ciltlik kitaplara sığdıramayacağımız Diyarbakır zindanında, insanların siyasi kimliklerinin ötesinde, insani kimliklerine yöneliniyordu da ondan. İnsansızlaştırma, kişiliksizleştirme, ihanete, kendini inkâra zorlama politikası Diyarbakır'da doruğa ulaşıyordu. Ve bura tutukluları özünde birer tutsak (esir) ilan ediliyorlardı.

Çünkü, devlet Kürt muhalefetini Diyarbakır cezaevi şahsında bir daha dirilmemesi için canlı canlı mezar gömmeyi amaçlamıştı. Ne demişti cezaevi İç Güvenlik Amiri Esat Oktay Yıldırım: «Kendini inkâr etmeyen bir tek insan dahi bırakmayacağım...»

Çünkü, Diyarbakır'da uygulanacak «itiraf ve inkâr» politikasının başarıya ulaşması halinde Kürt devrimine vuracağı darbeydi hesaba katılan. Diyarbakır zindanından sonuç alınsa idi, Kürt halkının özgürlük umudu sonuçsuz bırakılabilirdi. Azgınlığın mantığı da hedefi de bir bütün Kürtlerdi bu nedenden ötürü.

Evet, Diyarbakır zindanını Paulo-Condor'dan, Vietnam'dan ayıran böylesi bir özellik vardı. Hiçbir Vietnamlı tutsak, bir Amerikalı, bir Japon ya da Fransız olmaya zorlanmazken, Diyarbakır cezaevindeki Kürtlere, Kürtlüklerini inkâr etmeleri ve Türklüğü benimsemeleri dayatılıyordu.

Bir ulusal kimliğin vahşice bastırılmaya, yok sayılmaya çalışıldığı Diyarbakır'da, 12 Eylül 1980'le birlikte uzun, zorlu bir yürüyüş, kan kan, can can, ilmik ilmik dokunarak başlıyordu...

En ince ayrıntılarına kadar hazırlanmış olan «teslim alma ve ihanet ettirme» politikası aşama aşama uygulamaya konuluyordu. Ve bu politika kesin olmakla birlikte 36 insanın ölümüne, binlercesinin ise sakat kalmasına yol açıyordu. Diyarbakır'da ölenlerin sayısı elbette 36'nın çok üstündeydi. Ne var ki, aradan beş yıl geçmesine karşın sağlıklı bir irdelleme yapılamamış olması, kayıp olanların araştırılmaması bu vahşetin diğer kurbanlarının —şimdilik— ortaya çıkmasını engelliyordu.

1981-1984 dönemi Diyarbakır «beş no» (resmi adı İki no) zindanında Dış Güvenlik Amiri olarak görev yapmış Havacı Başçavuş Süleyman Yenigün 20 Kasım 1989 günü İzmir'de *Sokak Dergisi*. Diyarbakır muhabiri Mustafa Gürbüz'e «cezaevinde öldürülen insanlardan 20'ye yakını o günler yapılmakta olan (1981-82 dönemi) Diyarbakır askeri havaalanı ek pistine atıp üzerlerine beton döktük» diyordu. Kendisine ulaşmaya çalıştığımız Havacı Başçavuş Süleyman, bu satırların yazıldığı günlerde 9 Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde —aşırı alkol bağımlılığı nedeniyle— «psikiyatri» tedavisi gördüğü için —yakınlarının da izin vermemesi üzerine— görüşemedik. Bu açıklamayı ciddi bir şekilde kamuoyunun gündemine getirmek için çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

PKK davası sanıklarından Şükrü Göktaş Diyarba-

kır Cezaevlerindeki uygulamanın başlangıcını şöyle anlatıyordu: «12 Eylül'ün birkaç hafta sonrası. Cezaevi üzerinde kara bulutlar dolaşmaya başladı. Kapıların sesine çığlıklar karışır oldu yavaş yavaş. Geceler gece, gündüzler gündüz olmaktan çıkarıldı. Uykular bölündü. Baskı ve dayak faslı saatlerce sürdü. Elbise ve özel eşyalarımız atıldı, çığnendi, yırtıldı, kullanılamaz hale getirildi...»²¹

Kol uzatma ve normal yürüyüş, düzenli sıraya girişle başlayan «basit» kurallar, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen «emir-komuta» disiplinine dönüşüyordu. Birbiri üstüne gelen bu kurallara ve işkencelere karşı tutuklular 1 Ocak 1981 günü açlık grevine gidiyorlardı. Açlık grevinin üçüncü gününde bütün koğuşlar boşaltılarak herkes meydan dayağından geçiriliyordu. Yedikleri dayak sonucu yarı baygın hale gelen tutuklulara Cezaevi Müdürü Alaattin Bayar, «Sizler askersiniz, bundan böyle asker gibi muamele göreceksiniz. Marş söyleyip yürüyüş yapacaksınız. Asker gardiyanlar komutanınızdır» diye haykırıyordu²².

1 Ocak direnişi sonucu Ali Erek adlı PKK davası sanığı yaşamını yitiriyordu. Açlık grevinin bitmesine rağmen tutuklulara yemek verilmiyordu. Açlık ve uykusuzluğun dozu hergeçen gün daha da artan oranda arttırılıyor bunlara dayaklar da ekleniyordu. Bu kuralları kabul etmeyen tutuklular, koğuşlarından alınıyor, hücrelere atılıyorlardı. Lağım suyu ve insan bokuyla dolu olan bu hücrelerden her katta yirmi tane vardı ve cezaevine ilk gelen herkes buralarda günlerce tutulurdu. Bu hücrelere atılan tutukluların üzerlerinden elbiseleri alınıyordu. Diyarbakır zindanında 9 yıl 9 ay bir fiil yatmış olan Vanlı Şefik Gülaçtı'da şimdi söz sırası: «On kişiye küçük bir poşet reçel bir veya küçücük yarım parça ekmek. Açlıktan midelerimiz hergün biraz daha küçülüyordu. Gardiyanlar çoğu kez yemekleri üzerlerimi-

21. 2000'e Doğru Dergisi Yıl: 1 S: 28 s: 10

22. 2000'e Doğru - agy. s: 12

ze döküyorlardı. Sidik içirilip, bok yediriliyordu...» Gül-açtı, Kawa davası sanıklarından...

Tarih 24 Şubat 1981. Diyarbakır Cezaevi'nde ikinci aşama... İç Güvenlik Amiri Başçavuş Mevlüt Akkoyun'un yerine atanan Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım ve ekibinin gelmesiyle birlikte inkâr temelindeki teslim alma politikası da hız kazanıyordu. Yüzbaşı Esat ise, yemeklerde dua okunması, havalandırma da «Eskişehir Marşı» okutulmasıyla başlıyordu. Tecrit, baskı, işkence ve terör gittikçe tırmandırılıyordu. Artık tutuklular avazlarının çıktığı kadar Eskişehir marşıyla birlikte Harbiye, Cenk. Tarihi Çevir, Kıbrıs. Topçu, Türkiyem ve Gençlik marşlarını okur olmuşlardı. Zira, Haziran 1981'de Diyarbakır «teslim» alınmıştı. Okur-yazar olsun olmasın, Türkçe bilsin bilmesin her tutuklunun bu marşların yanı sıra İstiklal Marşı'nı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni, Andımız'ı ezberlemesi ve bunları sabah, öğle, akşam okuması zorunluydu. Zira, İç Güvenlik Amiri Esat Yıldırım'a göre, cezaevindeki tutuklular özünde «askeri okul öğrencileri»ydiler.

Ne var ki, 50 yaşındaki köylü Aziz Özbay ile yine 50 yaşlarındaki bir diğer köylü Mehmet Emin Akpınar adlı tutuklular Türkçe bilmedikleri için bu marşları okuyamıyorlar ve yedikleri dayak sonucu yaşama veda ediyorlardı... Türkçe bilmemek iki Kürt köylüsünün daha ölümüne neden oluyordu²³.

Kawa davasının bir diğer sanığı Abdurrahman Aslan'a, Türkçe bilmeyen yaşlı beş insana bir hafta içerisinde, İstiklâl Marşı'nın 10 kıtasını, Gençliğe Hitabe'yi ezberletme görevi veriyordu gardiyan asker. Türkçe bilmeyen bu insanlar, yaşamlarına malolacağını önceden tahmin ettikleri için ezber işini —üstün bir dehayla— başarıyorlardı. Ancak, yine de dayak yemekten ve sürünmekten kurtulamıyorlardı. Demek ki, yalnızca Türk-

23. 2000'e Doğru Dergisi Yıl: 1 S: 28, s: 11.

çe bilip bilmemek değil önemlisi Kürt olmaktır Diyarbakır'da.

Evet, herkes boyun eğmiştir ancak vahşet yine de bitmemiştir. Yüzbaşı Yıldırım bu duruma açıklık getirircesine şunları söylüyordu: «Kurallara uymayan kalmamıştır. Ama sizlerle işim bitmedi. Önümüzde katetmemiz gereken daha çok yol var. Şunu kafanıza sokun. Burada Allah benim. Söylediğim her şey olur. Ben kanunum, ben öğretmenim, ben komutanım...»²⁴

Haziran 1981'de başlayan «teslimiyet» dönemi 5 Eylül 1983'e kadar sürüyordu. 5 Eylül 1983 günkü kitlesel direnişe geçilinceye kadar cezaevinde işkence sonucu onlarca insan yaşamını yitirmişti. Her gün yeni bir tarihin yaşandığı Diyarbakır «beş no» zindanında tarihsel önemi ileri düzeyde üç ayrı gelişme vardı ki, çağlar boyu akıp gideceğe benzer.

Tarih: 21 Mart 1982. PKK önder kadrosundan Mazlum Doğan, aylardır kaldığı 35'nci koğuşun 4. kattaki hücresinde kendini yakarak, uygulanan insanlık dışı uygulamalara karşı bir protesto başlatıyordu. Ortadoğu halklarının, «yenilenme», «direnme» günü olan Nevroz'da kendini yakan Doğan'ın ardından yine, PKK'lı dört kişi —aradan iki ay geçtikten sonra— 18 Mayıs 1982'de kendilerini yakıyorlardı. Ferhat Kurtay, Eşref Anyak, Necmi Öner ve Mahmut Zengin adlı PKK'lı tutsaklar, «Kürdistan tarihindeki bu başsağığı gidişe dur demek» için zulalarında topladıkları döşek pamukları, gazete ve bez parçalarının üstüne tiner, boya gibi yanıcı maddeleri dökerek ateşin içerisinde bağdaş kurarak kendilerini «diri diri yakacaklar»dı...

«Artık Diyarbakır'da ölmek gerekiyor. Yaşamak için gerekçelere sığınmanın zamanı değil» diyen Ferhat Kurtay ve arkadaşlarının bu eylemi «teslimiyetin ihanete dönüşmesi» önüne bir set çekiyor ve teslimiyetin karanlık perdesini yırtıyordu.

Üçüncü önemli olayı yaşayanların ağzından dinleyelim:

«Bir gün koğuşlardan iki kişiyi alıp hücreler kısmına getirdiler. Bu homoseksüeller İ.Y. ve M.S. isimli şahıslardı. Getirilen bu şahıslar, gördükleri işkenceden yorgun ve bitkindiler. Cezaevi iç güvenlik amiri Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım'la birlikte cezaevi görevlileri Ali Osman Aydın ve birkaç gardiyan gelerek İ.Y. ve M.S.'den bize saldırmalarını ve birbiriyle cinsel ilişkiye geçmelerini istediler. Önce iki şahıs bu istekleri kabul etmediler. Ara koridorda şiddetli bir meydan dayacağından geçirildikten sonra, çaresiz bize saldırmayı kabul ettiler. Tek, tek hücrelerimizi açtırarak bunları bize saldırttılar. Bu saldırıya karşı koymadık. Çünkü meselenin bilincindeydik. Sonra bu zavallıları Kemal Pir'in hücrelerine koydular ve önce Muzaffer Ayata'yı, Hayri Durmuş'u, sonra da ben Celalettin Delibaşı, Kemal Pir'in hücrelerinin önüne götürdüler. Karşımdaki manzarayı görünce tüylerim diken diken oldu. Kemal Pir hırpalanmış bir vaziyette, demir parmaklıklara yüzünü çevirmiş öfkeli öfkeli sigara içiyordu. İ.Y. ve M.S.'de çıplak bir vaziyette birbirlerini okşuyordu, cezaevi içgüvenlik amiri Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım ve diğer görevliler, sapık duygularını tatmin ederlercesine kahkahalar atıyorlardı. Daha sonra İ.Y. ve M.S. isimli şahısların ırzına bizim de geçmemizi teklif ettiler. Ben ve arkadaşlarım bu hayasızlığı kabul etmedik. Sonra bu iki zavallının çırılçıplak, gözlerimizin önünde birbirleriyle cinsel ilişkiye geçmelerini sağladılar.»

Haziran 1982. Diyarbakır Askeri Cezaevi, hücreler kısmı 35. koğuş. Onca zulme, direnişe, ölüme sahne olan Diyarbakır Askeri Cezaevi'nden bir tarihi kesit daha. Mahkeme tutanaklarına da geçen bu tüyler ürpertici satırlar, bir idam mahkûmunun temyiz dilekçesinde yer alıyor. Siverek ilçesi Gedne Köyü nüfusuna kayıtlı 1957 doğumlu Süleyman Günyeli, PKK üyesi olduğu ve çeşitli eylemlere karıştığı gerekçesiyle T.C. Kanunu'nun

125. maddesi uyarınca verilen idam cezasının temyizini isteyen 56 sayfalık el yazısı dilekçesini «cezaevinde yaşananların özetinden başka bir şey değildir bu anlattıklarım» diye bitiriyor.

İki tutuklunun, dayakla cinsel ilişkiye zorlanması'nın amacını Süleyman Günyeli, «insanı onursuz bırakmak, ömür boyunca silik bir varlık olarak yaşamaya mahkum etmek, çarpık, parçalanmış bir kişilik yaratmak» biçiminde değerlendiriyordu.²⁵

Tarih: 14 Temmuz 1982, PKK Urfa birimi davası duruşmasında yargılananlar arasında bulunan ve PKK'nın merkezi önderlerinden olan M. Hayri Durmuş, mahkeme heyetine şöyle sesleniyordu: «Sömürgecilerin vahşet düzeyindeki uygulamalarını, itiraf politikasının iç yüzünü ve hedefini, mahkemelerin işlevini ve savunmalarını olanaksızlaştıran çabalarını teşhir ederek, bundan böyle bu koşullarda yaşamamanın hiçbir anlamının kalmadığını vurgulayarak, mevcut vahşet, ihanet politikasının durdurulması amacıyla ölüm orucuna başlıyoruz...»

Hayri Durmuş'a göre bu mahkemeye son gelişleridir. Nitekim de öyle oldu.

Tarih: 7 Eylül 1982 Kemal Pir ölüyor...

Tarih: 12 Eylül 1982 M. Hayri Durmuş ölüyor ve

Tarih: 15 Eylül 1982 Akif Yılmaz ölüyor. Girdikleri ölüm orucunda ölümlü kucaklıyorlardı... Onlar öleceklerdi bu kesindi. Zira, 15 Temmuz 1982 günü —Türk ve Kürt halklarının emperyalizme ve faşizme karşı sosyalizm yolunda bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir bütün oluşturduğu gerçeğini yaşamı bile dile getirmiş olan— Kemal Pir ile Diyarbakır zindanı İç Güvenlik Amiri Esat Oktay Yıldırım arasında şu konuşma geçiyordu:

Yüzbaşı Oktay: Ölüm orucuna başlamışsın. Patron bu kez kesin ölmelisin...»

Kemal Pir: «Hiç merak etme. 1981 ölüm orucundan ders aldım, bu kez kesin öleceğim...»

5 Eylül 1983'te başlayan kitlesel direniş sonrası cezaevi idaresi geri adım atmak zorunda kalıyor ve birtakım iyileştirmelere gidiyordu. Diyarbakır cezaevindeki tutsaklar bu direnişlerle hiç de yabana atılmayacak kazanımlar elde etmişlerdi. Ancak, bu kazanımların önemli bir bedeli olacaktı; DDKD davası sanıklarından, önemli bir değer olan Necmettin Büyükkaya, direnişteki aktif rolü sebebiyle hedef hale geliyor ve işkence sonrası (11.7.1984 günü) ölüme terk ediliyordu.

1980-84 dönemi çok önemli siyasi olaylara, tarihsel önemdeki gelişmelere sahne olan Diyarbakır Cezaevi'nde uygulanan terör sonucu yaşamına son verenler şunlar :

1— Ali Sarıbal, 2— Önder Demirok, 3— Halit Atalay, 4— Abdurrahman Çeçen, 5— Aziz Büyükerdeş, 6— Bedii Tan, 7— Halil Baturalp, 8— Ramazan Yayan, 9— İbiş Vural, 10— Kenan Çiftçi, 11— Seyfettin Sak, 12— Selahattin Kurutar (Kunduz), 13— Mehmet Ali Eraslan, 14— Medet Özbadem, 15— İsmet Kırığ, 16— Cemal Kılıç, 17— Remzi Aytürk, 18— Kemal Pir, 19— M. Hayri Durmuş, 20— Akif Yılmaz, 21— Ali Çiçek, 22— Orhan Keskin, 23— Cemal Arat, 24— Necmettin Büyükkaya, 25— Mazlum Doğan, 26— Yılmaz Demirdağ, 27— Mehmet Kalkan, 28— Kasım Arslan, 29— Mehmet Emin Yavuz, 30— Ferhat Kurtay, 31— Mahmut Zengin, 32— Eşref Anyık, 33— Necmi Öner, 34— Aziz Özbay, 35— Abib Büyükerdeş, 36— M. Emin Akpınar...

Diyarbakır gerçeği uzun tanıklıkların peşpeşe izah edebilecekleri, hatta izah etmekte hayli zorlanacakları bir durumdu. İnsanlık soyundan çok az insana nasip olan dayanma gücü ile bin yılı aşkın despotizmin ölümcül darbelerine karşı koyanları ve bu uğurda kendini feda edenleri saygıyla bir kez daha anarak, daha uzun yıllar üzerine çok yazılacak, çok söylenecek olan Diyarbakır zindanını —şimdilik— burada noktalıyoruz. Çünkü, içerde olduğundan daha yoğun bir imha dışarıda yaşanmaktaydı.

ASKERLER ANLATIYOR

12 Aralık 1980 gece yarısı, Mardin-Nusaybin ile Suriye Kamışlı ilçeleri arasındaki, sınıra 700 metre uzaklıktaki Çernik köyüne bir baskın düzenleyen Türk Komandoları 15 Kawa militanı —saklandıkları evde— imha ediyorlardı. Binbaşı İbrahim Karadağ komutasındaki komondolar, Kawa militanlarının kaldığı Çernikli Ramazan Songür'ün evinde bulunan aile efradını da imha etmeyi unutmamışlardı. Ev halkından bir kadın, üç çocuk da öldürülüyordu.

13 Nisan 1981 günü Tunceli ili Ovacık ilçesi Çıpraz Köyü Karaderesi mezarası halkından Behzat Firik, önce «vücudu kızgın demirle dağlandıktan sonra, sırtından kurşunlanarak» öldürülüyordu. Kayseri Hava İndirme Tugayı'ndan Tunceli'ye atanan ve köylülerin «Kulaksız Yüzbaşı» adını taktıkları bir subay, ormana götürdüğü bu köylüyü yukarda açıklanan biçimde öldürüyordu. Behzat Firik'in anne ve babası, oğullarının uğradığı bu akibet sonucu akıllarını yitiriyorlardı...

5 Mart 1982. Mardin ili Kızıltepe ilçesine bağlı Dik-ke köyünden gözaltına alınan İsmail Ağa ile Mehmet Ağa bir daha köylerine geri dönmezler. 12 Eylül'den sonra sorgu yeri olarak kullanılan Deve Geçidi'ne götürülen baba oğul Ağa'ların, gördükleri işkence sonucu öldükleri ve cesetlerinin Deve Geçidi Barajı'na atıldığına ilişkin bir mektup gönderilir köy muhtarlığına. Hem de aradan beş yıl geçtikten sonra. 1987 7 Nisan günü Adapazarı'ndan atılmış bir mektupta yalnızca şunlar yazılıydı: «Baba-oğul olduğunu sonradan öğren-

diğim, İsmail ve Mehmet Ağa, görev yaptığım Bilge Kışlası'na bağlı Deve Geçidi'nde işkence sonucu öldürülüp, baraja atıldılar... Onları ve olanların çoğunu gözle-
rimle gördüm...»

18 Mart 1983 gecesi Suriye'den giriş yapan on ki-
şi de öldürüldükten sonra Deve Geçidi Barajı'na atı-
lıyordu.

1988 yılında, balıkçı ağlarına takılan bir ceset, si-
villere açık olan bu bölgeye yasak konmasına neden
oluyordu. 19 Mayıs 1989 gecesi bölgede dolaşan dört
kişi gözaltına alınıyordu. Gölden cesedin çıkması sebe-
biyle, balık avcılığı da tamamen yasak ilan ediliyordu.
Yöre halkı, geçmişte Diyarbakır Cezaevi'nde ve Bilge
Kışlası'nda gözaltında öldürülenlerin cesetlerinin göle
atıldığını belirtiyor...

Tarih: 16 Nisan 1984. Diyarbakır Hürriyet Haber
Ajansı Bürosu çalışanlarından gazeteci Raşit Kısa-
cık'ın, Hürriyet Gazetesi'ne geçtiği bir haberin başlı-
ğı şöyle: «Dicle Nehri'nde Dört Ceset Bulundu!» Vü-
cutlarında şiş yanıkları, morluklar bulunan bu çıplak
cesetlerin kimlere ait olduğu kimler tarafından Dic-
le'ye atıldığı bulunduktan sonra hangi işleme tabii
tutuldukları bu güne değin açıklığa kavuşturulmadı...

İster tek tek olsun, ister topluca, Kürt nüfusun
yoğun olarak yaşadığı yörelerden bir buldozer gibi ge-
çen 12 Eylül, ardından cesetler bırakıyordu. Yakılan,
boğazlanan, kurşunlanan, şişlenen cesetler...

Ve tarih: 15 Ağustos 1984. Tarihsel önemde ye-
ni bir dönemeç daha. 12 Eylül, milli zulmü ve eşitsiz-
liği en acımasız bir biçimde uygulamaya dursun, PKK
Siirt iline bağlı Eruh ilçesi ile Hakkari iline bağlı Şem-
dinli ilçesine düzenlediği baskınlarla «Türkiye Cum-
huriyeti devletine karşı ulusal kurtuluş savaşı»nı baş-
lattığını ilan ediyordu.

Evet, yaklaşık yarım yüz yıl sonra yeni bir «Kürt
ayaklanması» daha giriyordu gündeme. Boydan boya
açık bir zindan durumuna getirilen Kürt bölgeleri, en

ağır işkencelere tabii tutulan Kürtlerin en kutsal değerlerine saldırıldığı, insan aklının kabul edemeyeceği işkence ve vahşetin uygulandığı bir süreçte, Türkiye Cumhuriyeti Devleti hiç ummadığı bir silahlı hareketle karşı karşıya geliyordu. Rzgr ekenler fırtına biçer oluyorlardı artık. Ve bu dönemle birlikte, Şimdiye kadar Kürt halkına karşı sinsice yürütülen ilan edilmemiş savaşa «resmiyet» ve «yasallık» kazandırılıyordu. Yeni militarist örgütlenmeler, «zel Kolordular», «zel Valiler», «zel Timler», «zel Birlik»lerin hepsi yoğun biçimde Kürtlerin imhası için devreye sokuluyordu. Baskı ve zlm politikalarıyla bir halkın özgürlük mücadelesini yok edeceklerini sananlar, amaçlarına ulaşabilmek için her aracı kullanmayı mübah sayar olmuşlardı.

Her anı ve saati ayrı bir özelliğe sahip bu bölgelerdeki gelişmeleri anlatmak ve aktarmak için insanın canlı komptr olması gerek. Ancak sınırlı olanaklarla elde etmeye çalıştığım birkaç çarpıcı örnekle yetinmek istiyorum.

Evet söz sırası Şimdi, vatani görevlerini «Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu»sunda yapnuş, birçok olaya tanık olmuş askerlerde. Ben kısa bir süre için aradan çekiliyor ve çoğu henüz Türkiye kamuoyuna yansımamış bu gelişmeleri tanıklarının ifadelerine bırakıyorum.

Tarih: 31 Temmuz 1985. Yer: Bingöl ili Genç ilçesi Doğanlı Köyü. Söz sırası Genç ilçesi Suveren Karakolu'nda Çavuş olarak vatani görevini ifa eden Es kişehirli Fikret Birge'de:

Yüzbaşı Ali şahin ve beraberindeki elli kadar komando eriyle 31 Temmuz 1985 günü Doğanlı köyüne gittik. Terörist olarak ihbar aldığımız Hayri Konar'ı arıyorduk. O ara Sıddık Bilgin de Genç ilçesinden getirildi. Gözleri bağlıydı. Amcası oğlu Sait Bilgin ile beraber getirildi. Hepsinin gözleri bağlıydı. Sıddık Bilgin, Ahmet Konar ve isimlerini hatırlayamadığım iki

kişi daha, ellerinden bağlı bir şekilde cemseye asıldılar. Sabaha kadar bağlı kaldılar. Ertesi gün ismini hatırlayamadığım Astsubay ve iki komando eri onları dövmeye başladı. Okulun bahçesinde üç gün boyunca dövüldüler. Sonradan hepsinin ellerini çözdüler. Elleri çözüldünce yere yığılıp kaldılar.

Ayılınsınlar diye kovayla üzerlerine su döküyorlardı Gıyasettin Bilgin ile Sıddık Bilgin ölü gibi yerde yatıyorlardı. Sıddık kalkmayınca, Yüzbaşı Ali Şahin, doktor ve oradaki askerler başına toplandı. İsmi hatırlanmıyorum, ama genç, sarışın, bıyıklı doktor muayene etti. Köylüler de toplandı. Görmesinler diye Sıddık'ı kucaklayıp okulun içine götürdüler. Sonra askerler arasında fısıldaşmalar oldu. «Öldü» dediler. Köylüleri dağıttılar. Diğerlerine kelepçeler takıldı. Gözleri bağlandı ve arabaya bindirildiler. O ara Sait'i bıraktılar. Onun kalbi hastaymış. Onu ve diğerlerini de dövmeye devam etselerdi, hepsi ölürdü.

Doğanlı'dan ayrıldık. Suveren'e doğru gelirken önümüze çıkan ilk düzlükte durduk. Komutanlar arabadan indi, ayrıldılar biraz, kendi aralarında konuşular. Orada köyde kalan grubu bekledik. Ve tekrar yola devam ettik. Bir başka düzlükte tekrar durduk. Sıddık'ın ve benim de bulunduğum araçla 400 metre kadar diğerlerinden ayrıldık.

Yüzbaşı Ali Şahin, Sıddık'ı arabadan indirmemizi söyledi. Dört kişiydik. Zor kaldırdık. 200 metre kadar uzağa götürdük. Yzb. Ali Şahin, yüzükoyun yere bırakmamızı istedi. Sıra, Ali Şahin'den başka Astsubay çavuş İbrahim Yıldızgörür, Ayhan Astsubay ve 25 kadar komando askeri vardı. Cesedi bıraktık. Grubun yanına döndük. Yzb. Ali Şahin, Üsteğmen Ahmet Duman ve birkaç asker ihtar ateşi niteliğinde birkaç el havaya ateş ettiler. Sonra orada bulunan askerlerin hepsi birden yerde cansız yatan Sıddık'ı taradılar. Sol ayağı, sırtı ve başı isabet almıştı. Tahmin ediyorum 250-300'e yakın mermi atıldı. Biz, karakola döndük.

Siddık'ın başında, Ayhan Astsubay ve 10-15 komando kaldı. Sonra Genç ilçesinden savcı geldi karakola. Siddık'ın vurulduğu yere gitti. Orada ne oldu bilmiyorum. 2-3 saat sonra cesedi karakolun yanına getirdiler. Daha önce dozerle mezar açılmıştı. Ben gömüldüğünü görmedim ama arkadaşlar, Siddık'ın elbisesiyle gömüldüğünü görmüşlerdi. Ben sadece dozerin çukuru kapattığını ve çukurun üstünden geçerek top-rağı düzelttiğini gördüm.

Siddık'ın vurulduğu yerde, Yüzbaşı Ali Şahin bizlere «Herşey burada kalacak. Kimsenin haberi olmasın, diye ihtarda bulundu...»

8 Nisan 1986 günü Yarın Dergisi Yazışleri Yönetmeni Mustafa Okan'ın yukardaki tanıklığını yazılı olarak sunan Çavuş Fikret Birge, 29 Nisan 1986 günü Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Merkezi'nde bir de basın toplantısı düzenliyordu. Çok sayıda gazeteci tarafından izlenen toplantıya Siddık Bilgin'in amcası Mehmet Bilgin'de katılıyordu. Siddık Bilgin olayını kamuoyuna mal etmek için yoğun çaba harcayan ve bu yolda «sakal eylemi»ni gerçekleştiren SHP milletvekillerinden Cüneyt Canver ve Ali İhsan Elgin'in de hazır bulunduğu toplantıda amca Mehmet Bilgin, Suveren Karakolu bahçesindeki çukurun (mezar) açılmasıyla ilgili olarak gördüklerini şöyle anlatıyordu: «Genç'ten Suveren'e doğru 5 kişi yola çıktık. Her yerde askeri tertibat alınmış. Yolları asker tutmuş. Ormanın içi asker dolu. Ben emekli subayım. Tertibat olduğunu anladım. Suveren Karakolu yanında üç yeri kazdıktan sonra mezarı bulduk. Çıkarırken beyni aktı. Kafatası paramparçaydı. Elleri tetikte iki cemse dolu su asker ve havaya tertibat alınmış makinalı tüfeklerle donanmış üç askeri araç eşliğinde üç gün önceden kazılıp hazırlanan mezara götürdük. Milletvekillerinin ve basının görmesine izin verilmedi. Otopsi talebimiz kabul edilmedi. Ben isterdim ki, basın orada olsaydı. Fotoğraf çekseydi. O zaman hem dünya hem Türkiye

anlardı. İşkence yok diyorlar. Benim gibi görürlerse, herkes anlar işkencenin ne olduğunu...»

Basın toplantısının sona ermesiyle birlikte bir giz perdesi daha tümüyle ortadan kalkmış, sivil ve savunmasız bir insanın caniyane bir şekilde öldürülmesi olayı bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştı. Ne var ki, karısının, çocuklarının; köylülerin ve askerlerin gözleri önünde üç gün süren işkence sonucu öldürülen Sıddık Bilgin için dönemin İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut ısrarla, «Bilgin, kaçarken dur ihtarına uymamış, yaralama amacıyla açılan ateş sonucu öldürülmüştür» açıklamasını yapıp duruyordu.

1986-1988 yılları arası Siirt-Hakkari-Mardin üçgeninde komando eri olarak vatani görevini ifa etmiş İstanbullu H.Ç. anlatıyor şimdi:

«Alarm verildi. Helikopterlere binmeye başladık. Nereye gittiğimizi bilmiyoruz, Kıbrıs'a gideceğimiz söyleniyor ortalıkta. Helikopterlerden indik ki Etilmesgut'a gelmişiz. Oradan da uçaklara bindik. Uçaktan indiğimizde nerede olduğumuzu merak ediyorduk. Tabelayı okuduk «Batman Havaalanı» yazıyor anladık tabi.

«Bizi, Bolu Komando Tugayı'nda özel yetiştirdiler, hiçbir askerin alamayacağı eğitimi aldık. Paraşüt atlama, hava indirme dağcılık ve atış eğitimi. En büyük önemi atışa verirlerdi. Öyleki 200 metreden 12'li daire hedefinde, o hedefi vuramayacak asker göremiyorum ben. Üç yüz kişi içinde de '60' puanı almıştım. Kara Kuvvetleri Komutanı geldi, başarı belgeleri verdi; askerde dışarı çıkmak çok önemlidir, dışarı izni verdiler. *Daha acemi birliğinde seçilip özel komando timi eğitimi aldık. Sürekli ve sırf atış eğitimi...*

— Ben Eğridir Komando Tugayındaydım. Kilomdan çok mermi atmışımdır. Biz Doğu'ya gideceğimizi biliyorduk zaten, onun için özel yetiştirdiler. Derledi ki: *«İlk atışta peşmergeyi vurdun, vurdun. Yoksa; eğer silahı varsa o seni vurur, yoksa kaçır. Hiç şansın*

kalmaz. Dolayısıyla acemi birliğinde iğneden ipliğe her şeyi gösterdiler bize, çok eziyet çektik.

«Nişan tahtasına hedef alırken hedefini de söylüyorsun. Ben baş hedefi aldım ama ağzımdan «Nişanım hazır, nişanım kelle.» dedim. Astteğmen beni çağırdı, niye kelle dedin, diye sordu, «Ağzımdan öyle çıktı komutanım.» dedim. Bana, «*Doğuya gidince görürsün başı, kelleyi*» dedi. Psikolojik olarak öyle hazırlıyorlardı... *Her şey oraya göreydi.*

«Sonra, Siirt Piyade Tugayına verdiler. Karargah bölümünde kalmak istemiyoruz, araziye çıkmak istiyoruz. Kalırsak «av»a gidemiyoruz. Ne avına? Peşmerge ya da terörist avına, orada öyle söyledik.

Polis Özel Timini Biz Eğittik

— Doğudan geldikten sonra bizden altmış kişi seçtiler. Gölbaşı'nda özel polis timini eğitmek için. **Bizim** gördüğümüz eğitimin aynısını onlara da verdik. Askeri pentatlon vardır, onu geçme süresi normalde yedi dakikadır, bizde üç buçuk dakikaydı. *Bir saniye gecikme onbeş gün geç terhise malolurdu.* En son eğitim cesaret engelidir. 200 metre tel örgü altında, ki yüksekliği 35 santim, onun üstünden de sabitleştirilmiş makinalı tüfekler gerçek mermilerle tarıyor, kafanı çıkarırsan eğitim zayıyatısın. İşte bu eğitimi gören insan *Doğu'da her şeyi yapıyor.* Biz de bu eğitimi aynen polislere verdik.

«Neyse, biz Batman'a vardıkdan altı gün sonra askeri otobüslerle 30 saatlik bir yolculuk daha yaptık ve Uludere'ye geldik. Bizi, taburun özel timini, Şırnak'a bağlı Milli karakolu bölgesine verdiler. *Dest-i Meryan yaylası*, Uşaklı bölgesi, Balveren, Borazan köyü Eşekağılı dedikleri bir yer... Cudi Dağı'nın etekleri Silopi Cizre her yanı dolaştık.

«*İlk günlerde bütün asker korku içindeydi. Düşman nereden gelecek (Bize «Düşman» olarak göste-*

rildi) ne yapacak, çatışma nasıl bir şey?. Herkesin bir korkusu vardı yani: Ölüm korkusu. Sonra alışıyor insan. Keşfe çıkıyorsun, bölgeyi insanları tanıyorsun, çatışmalara giriyorsun, korkun geçiyor. Alışyorsun.

«Pusuya, keşfe giderdik. Üç gün, beş gün hemen bir hafta, sırtında 40 kiloluk çanta, silah... En çok yoruluyoruz, yoksa terörist gelecekmiş ne, korkumuz yok. Zaten piyade komandoyla pek karşılaşmak istemezlerdi. Onların da bildikleri bir şey var demek ki! Ama sürekli dolaşıyorduk, bir hafta postalımızı ayağımızdan hiç çıkarmadığımızı bilirim. Cudi Dağına çıkmak o kadar zor bir şey ki, sıcak gündüz 40 derece gece eksi yirmi. O yükte çok zor geliyordu, çıkmak istemiyorduk.

— Uzaktan çatışmalara girerdik. Genellikle gece olurdu. Adamlar biz geçerken mesela, tarardı. Hepimiz yatarдық, başladık ateşe. Ateşin geldiği yönü görüyorsun ama hedefi göremiyorsun, rastgele o tarafa doğru ateş ediyorsun. Çatışma bitiyor ertesi gün sabah gelip bakıyorsun ki hiç bir iz yok. Sadece bütün kayalar delik deşik. Adamlardan hiç bir iz yok. Her şeylerini toplayıp gitmişler, öyle bir şey ki sigara izmaritini bile bırakmıyor...

— *Orada, akşam altı'dan sabah sekize kadar dışarı çıkma yasağı vardı. Vur emri vardı. Kim olursa olsun vurabiliyorsun, serbest. Hiç kimsede çıkıp bir şey ispat edemez. Hatta özellikle ödül verilir. Bütün asker için para mükafatı, Ankara'dan başarı belgesi verilir.*

— Daha yeniydik orada, Radyo TV verdi ya: uçaklar Irak topraklarını bombaladı 500-600 terörist imha edildi denildi. Bize emir verildi Irak topraklarında arama yapacağız, on kilometre içeri girme yetkisi verilmiş, gittik aradık. Kesinlikle hiç bir şey bulamadık. Kaldıkları yerler, sığınaklar belliydi. Atış yaptıkları yerler, konserve kutuları filan, ama ne cephane

ne adamlardan ölü, terörist diye bir şeye rastlamadık. Otuzbeş-kırk metre genişliğinde bomba çukurları duruyor, bombalanan yerler belli. Uludere mevkiinden, Irak'ın Zaho şehrine kadar her yeri, bizim tabur aradı, her taraf kayalık, ağaç namına bir şey yok, hiç bir şey bulamadık.

«Erzağımız bitmişti, Zaho şehrine girdik. İnsanlar o kadar soğuk duruyorlar, ne bileyim artık, hiçbir şey vermediler. Satış yapmadılar kesinlikle. Böyle bakıyorlar. Geri çıktık, birazda korktuk adamlardan...»

«Bazı geceler, uzaktan Zaho şehrini seyrederdik, ufak bir yer ama ışıklar içinde. Sınıra doğru her yerde ateşler yanardı, ne olduğunu bilmezdik, çoban ateşleri mi artık teröristlerin kampları mı? Ama tuzak da olabilirdi, gitmezdik.

«Telsizle mesaj aldık, Doğanköyde buluşulacak diye, Cudi Dağı'nın eteklerinde. On tane çadır köy dediğin de. Çadırları kaldırı köy möy kalmıyor. İki günlük bir yol, giderken bir de dolunun altında kaldık.. Neyse yüz metre var köye, köyün her tarafında ateşler yanıyor. Timler öncü, ardçı, yarıcılardan oluşur; bizim öncüden bir arkadaş «Dikkat, teröristler var!» diye bağırdı. Hemen karşı taraftan ateş açıldı, ne olduğunu anlıyamadık. Gece saat üç, dört civarı. Hepimiz bir kayanın arkasına saklanıp ateş etmeye başladık. Her taraftan mermi yağıyor, yani insan kafasını çıkarmaya korkuyor. Tüfeği çıkartıp kayanın ucundan, kafanı kaldırmadan basıyorsun tetiğe, nereye giderse artık... Hemen hemen bir saat sürdü böyle. Bizim teğmen artık işi bildiğindenmi, deliliğinden mi, bir bağırdı en arkadan; zaten komutan ya en arkadan gelir ya timin ortasında: «Lan hepiniz öldünüz mü?» diye... Herkes galayana mı geldi artık ne oldu, kafamızı çıkarıp hedef almaya başladık. Hava da ağarmıştı, hedef seçiliyordu. Bir arkadaşımız vardı, Ankaralı, onun makas ateşine alındığını gördü ya öldü ya ölecek diye

düşündüm, bizim mermiler izli mermidir, yanarak gider, ateş belli olur, ortalık böyle kıyamet yeri gibi, Niğdeli bir arkadaş da makineli tüfek vardı, MG3 onunla sol taraftaki adamı vurduğunu gördüm. Ankaralı kendini koruyabiliyordu bu durumda... *Yani insan o anda ölmek için öldürüyor. Bir şeyler yapıp kurtarmak istiyor kendini.* Hava iyice aydınlandı, zaten telsizle de haber verilmişti, helikopterler geldi, helikopterler geldi ama çatışmayı gördükleri halde oraya değil, bir-iki kilometre geriye asker atıyor. Hiç değilse bulduğumuz yerin yüz metre arkasına atsa hepimiz kurtulabileceğiz. Derken çatışma bitti, *dokuz terörist ölmüştü.* Ölüleri toplayacağız, biri «Dikkat, elinde bomba var.» diye bağırdı. Herkes yere yattı. Biraz sonra «öldü» dediler, herkes toplandı, ölüleri de toplayıp yanyana dizdiler...

«O çatışmadan sonra bizim timde tüm arkadaşlar ağlıyordu. Kimse ne olduğunu anlamamıştı, sınır krizleri geçiriyorduk. Gerçi bizden zaiyat yoktu ama ama hepimiz ağlıyorduk. O MG3'cü arkadaş Niğdeli olan dayanamadı mı artık, N'aptı, bilmiyorum; hepimiz aşağı bölgedeydik yemek gelmişti, kimse bir şey yiyemiyordu, o anda hiç bir şey yenemez ki zaten, kalktı *MG3'ü çalıştırdı, yanyana dizili bütün ölüleri makinalı tüfeğiyle taradı...*

«O çatışma sırasında ben kendimi ölü biliyordum. Kayanın arkasında ateş ederken gözümünden bütün yaşadıklarım, tek tek film şeridi gibi geçti: Evim, annem arkadaşlarım, ablamgil... o anda çatışmayı düşünemedim bile, hiç birşey gelmiyor ki insanın aklına, sadece yaşadığı yer, filan...

«Siirt 70. Piyade Tugay Komutanı, Tuğgeneral Kundakçı geldi» helikopterlerle, yanında da askeriyenin yetiştirdiği özel koruma köpekleri... Bu askerler, dedi, buldukları bölgeye yayan gidecekler. Zaten iki gündür yoldayız, dolu yemişiz, bir de dönemin en bü-

yük çatışmasına girmişiz saatlerce, sınırlarımız hep bozulmuş... Bütün II. Taburun önünde, ki altıyüz asker: «Bu askerlerin benim yanımda bu köpekler kadar değeri yok!» diyor, köpekleri göstererek. Çekip vurmaya geliyor içimizden. Tabur komutanımız binbaşı Hasan Sezer vardı, o anladı. «Oğlum, dedi. Siz sakın olun ona uymayın. Naptığımı bilmiyor.» Bizim Teğmen ana avrat küfretti tugay komutanına, bir ay disiplin cezası aldı. «Hiç önemli değil, benim askerim daha önemli» dedi. Ama biz neye uğradığımızı şaşırmiştık, o kadar olan bitenden sonra adam, 600 kişinin yüzüne köpek kadar değeriniz yok, diyor.

— *Aslında gerçekte konuşmuş. Sür'teki Tugay kararğâh merkezinde köpekler her sabah yumurta, et yiyor. Asker ise kurtlu çorba içiyor.* Resmen böyle içinde kurt oynuyor çorbanın. Gittik yüzbaşımıza gösterdik çorbayı. «Biz askeriz, buraya göndermişler vatani korumak için veya teröristler için, bakın komutanım dedik, biz bunu nasıl içelim?» Asker canlısı bir adamdı yüzbaşı. Tugay komutanına çıktı da, yemek değişti, kahvaltı verildi. O dönemde komutan değişmişti. Arkadaşımın bahsettiği Tuğgeneral Kundakçı olsaydı, O «Yesinler» derdi. O'nun zamanında, çatışmalara girip vurulan, ağır yaralı arkadaşlarımız vardı gece olduğu için kanat kaldırtmazdı. Biz helikoptere orada kanat derdik. Asker ölsün isterse, kanat kalkmazdı. Komutanlığa Hilmi Özkök geldi, bu kural değişti onunla birlikte.

— Üç ay orada kuru fasulye nohut yedik. Üç ay sabah kuru öğle nohut akşam kuru... Değişiklik olsun diye sabah nohut, öğle kuru akşam nohut verirlerdi. Bir de peksimet. Tam üç ay böyle oldu.

— Onu da boşverin, çoğu zaman erzakları ben götürüyorum, teslim ediyorum, daha erzak yerine gitmeden askere bir şey kalmıyor. *Meselâ tadelleler, çokellaları hep subaylar, astsubaylar alırdı, askere yine peksimetle kokmuş konserve..*

— Keşfe çıktığımız bir seferinde, hemen hemen on gündür, Cudi Dağı'nda, Dest-i Meryem Yaylası'nda dolaşıyoruz, bir köye gittik isminin *Budak olması lâzım, kumanya değiştireceğiz. Kumanya dediğimde yaparak sarması, barbunya konserveleri filân. İşte arkadaşımın dediği gibi bozuk, kötü kokuyor, yenmiyor artık; biz onları köylülerle değiştiriyoruz. Köylüler böyle bir şey görmediklerinden midir artık, bilmiyorum, konserveleri kapışıyorlar. Karşılığında bize ne vereceklerini şaşıyorlar: Tavuk yumurta yoğurt, ne ellerine geçerse artık.. İşte kumanya değişmek için Budak köyüne gittik, köyde bir sessizlik var. Soruyoruz kimse bir şey söylemiyor. Muhtarın evine gittik, kapıda jandarma jeep'i duruyor. *Milli karakolu başçavuşu, aslında üst çavuştu, neyse muhtardan karı istiyormuş.* Muhtar bunu bizim Teğmen'e o gittikten sonra söyledi. Teğmen kızdı, «verme» dedi, ama adamlar jandarmadan çok korkuyor. «Siz burada geçicisiniz, siz gidince biz ne yapacağız?» diyor. Bizim Teğmen'in canı sıkıldı. Neyse aradan bir hafta geçti, bizim dönmemize yakın olduğu için artık pek dolaşmıyoruz, yatıyoruz; sıkıldık. Teğmen «Hadi bir dolaşalım» dedi. Çıktık. Bizim Teğmen «ya, bu başçavuş tekrar gidip karı istemiş mi, gidip bir bakalım» dedi. Budak köyüne gittik. Hava kararmak üzere, tesadüf artık başçavuşun jeep'i yine orda. Teğmen köyü sarın, dedi. Biz köyü sararken kendi de köye girdi. Başçavuşun askerleri mi haber verdi artık, bir evden çıktı, donunu toplayarak kaçıyor. Gözümle gördüm, öyle bir kaçüyordu ki donu toplayarak. Jeep'e atlayıp gittiler. Teğmen de bayağı uzaktaydı. Lastiklerine ateş etti jeepin ama vuramadı. Biz Milli Karakoluna gittik. İçerde bayağı tartışmışlar. Teğmen içerden morali bayağı bozuk çıktı. Bize, «*Muhtarı tehdit etmiş, ya ölürsünüz ya karı verirsiniz, demiş. Ben de bir daha yaparsan öldürürüm*» diye söylemiş.*

On veya onbeş gün geçti. Teğmen, «gidelim» de-

di. Özellikle aynı köye gidiyoruz yani, bir daha geldiler mi, diye. Gittik ki aynı jeep yine orada. Teğmen kafayı bozdu bu sefer dedi «Bu adamı vuracağım.» Bu sefer köyün içine girmeyip pusuya yattık. Ayın onbeşinde, her yan gündüz gibi aydınlık olur orada; artık Başçavuş işini bitirdi herhalde, çıktı. Böyle, özellikle bekledi Teğmen, kapıdan çıkarken ateş etti. Başçavuşu vurdu. Kaçtılar tabii. Biz ölür diye düşündük. Milli Karakolu Şırnak'a bağlı, Başçavuşu teröristler vurdu omuzundan yaraladı diye bildirmişler. Bizim Teğmen de durumu Tabur Komutanı Binbaşı Hasan Sezer'e bildirdi. O'nu tugayda askerden tut, komutanına kadar sevmeyen hiç kimse yoktu, herkese yardımını olurdu, o kadar iyi bir adamdı. Hatta teröristlerin bile onu özellikle vurmama kararı aldıklarını telsiz konuşmasında işittim ben. Onlar bile seviyor. Tabur komutanı olayı, Tugay komutanına bildirmedi. Bildirse belki de çok büyük ceza alabilirdi. Düşün yani artık o bölge halkı o jandarmayı sevebilir mi, biz bile nefret ediyoruz.

— Doğunun insanı özellikle jandarmadan korkuyor ve nefret ediyor. Meselâ, biz Balveren diye bir köy var, orada aramaya gittik. Jandarma ablukaya alır, aramaya biz komando gireriz. Neyse girdik aradık, hiç birşey bulamadık. Arkadan jandarma geldi; ki biz normal aramayı yapmıştık, gördük ki bütün evlere giriyorlar, eline almış peynir ekmek ne varsa artık oturmuşlar kapının önüne yiyorlar. Kadının birine yumurta pişirtmişler, gözlerimizle görüyoruz... Yedikleri yetmezmiş gibi ne bulmuşlarsa doldurmuşlar sırt çantalarına, tavuk kestirip, tavuk bile koymuşlar... Artık o insanlar bu askeri kesinlikle sevmez. Biz de asker olduğumuz halde oradaki jandarmadan nefret ediyoruz. Yani biz aradık, jandarma talan etmeye girmiş.

— Siirt'te bir binbaşı, bir üstteğmen ve on er şehit edilmişti, hatırlarsınız. O olayın geçtiği yer neresiydi, şimdi hatırlıyamıyorum, neyse hemen hemen

oranın köyünden ne kadar kadın, çocuk varsa, üç Ford kamyonla doluşturup gözleri bağlı olarak Tugaya getirmişlerdi. Hava soğuk, tıklım tıklım üç kamyon dolu insan böyle aç, susuz... Onlar zaten korkudan ne yapacaklarını şaşırılmışlar, büzülmüş sokulmuşlar birbirine ...O soğuk havada onların hali hiç gözünden gitmez...

Bir şey geldi aklıma... Askerden sonra, işte televizyonda Siirt'te ölü kemikleri filan bulundu, Kasaplar Deresi diyor. Bizim attığımız ölümler, dedim. Tugaya ölümler gelince herkese gösterilirdi. Ama önce inceledik biz, meselâ nasıl olmuş, kaç kurşun var? Birkaç kurşunla ölür ama üzerinde ara arayabildiğin kadar. Yazıcı okduğumdan ben gidiyordum, ölümler inceleniyordu. Kokmaya başlamış artık, gözlerini açıyorduk kan bürümüş, Sünnetsiz insanlar vardı meselâ, Ermeniler diyorlardı... Onbeş, onaltı yaşında çocuklar vardı, bakardık, bunları hep inceledik.

Sonra Tugaya gösterilirdi, herkes sıraya girerdi, ölümleri görürdük, küfredenler, tekmeleyenler, tükürenler, her şeyi yapardık. Öyle bir benimseniyordu ki bu, hepimiz yapardık... İnsan bunları döndükten sonra düşünüyor, biz ne yaptık diye.

İşte o ölümleri Tugayın çöp arabalarına koyar, Kasaplar Deresi'ne, çöplerin atıldığı yere götürür atardık.

86'da Siirt yöresinin en önemli peşmergesi vuruldu, kod adı «Mehmed» cesedi geldi, arkasından üç ceset daha... Yine bakıyorduk inceliyorduk, sonra gömme mömme yok bizim askeriye'nin çöplüğüne atıyorduk...

Tugaya canlı teröristler de getirilirdi, görürdük. Ama çıkışlarını kimse göremezdi. Artık ölüyorlar da leşlerini mi atıyorlardı bize, yoksa başka bir çıkış mı vardı? Ama kesinlikle çıktıklarını göremezdik...

— Doğu'da başarılı olduğum için, dönüşte beni geri hizmete verdiler. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın, Genel Kurmay Başkanlığı'nın yazılı takdirnamele-

ri var. Madalya yani, madalya olarak değil de yazılı, çerçevesi başarı kağıdı. Dört askere verdiler.

«Askerlik bitti. Bolu Komando Tugayı'nın girişinde bir komando heykeli vardır. Dedim ona tüküreceğim, on tane de sınav çekeceğim. *Bütün askerin; tugayda beş-altı bin askerin hepsinin hayalindeki şey odur yani. O heykele tükürmek.* Gerçekten bu vardır askerin hayalinde, çünkü oradaki eziyeti kimse görmüyor. *Tugaydan bir çıktım, dediğimi de yaptım: Tükürdüm komando heykeline on tane de 'Sınav' (!) çektim...*

Bir kez daha, iki ayrı yerde vatani görevini ifa etmiş, iki ayrı askerle birlikte olacağız. Ağrı ili Doğubeyazıt ilçesi 2/21 Seyyar Jandarma Bölük Komutanlığında Çavuş olarak vatani görevini ifa etmiş bulunan Ankaralı E.B., 15 Kasım 1989 günü *Sokak Dergisi* Ankara Bürosu'na giderek, 1986-1988 dönemi arasında yaşadığı askerlik anılarını anlatan uzun bir yazı bırakıyordu. Yazı üzerine uzunca bir sohbet eden E.B.'nin imhâ esprisini içeren yazısından küçük bir kesiti buraya almak gerektiği inancındayım: «Tabura ilk geldiğimden, hudutta göreve başladığım ana kadar bizden istenilen tek şey kandı, kan... Evet, rütbeliler bizden kan istiyorlardı. Vurun diyorlardı. Tabur Komutanı Binbaşı Kemal Özkan, gözü dönmüş bir insan düşmanıydı, Öyleki bizden çok önce vurulmuş İzmir Ödemişli er Erdal Bağlama için denetleme defterine, intikamının bin katını alacağız diye yazıyordu. Gidilip görülür denetleme defterindeki o yazı. Suçluları yakalayıp adalete teslim etmektense, öldürmek gerektiğini söyleyen rütbeliler hayli çoğunluktaydı.

Gördüğüm bir olayı hiç unutmuyorum. Bizim bölüğe yakın 49 nolu hudut taşında gözetleme yapan erler, yakın köyden bir çobanla tartışıyorlardı. Tartışmanın ortasında askerin biri çobanın kafasına bir şarjör mermi boşalttı. Olaydan sonra çobanın yanına konulan bir silah ve çekilen resimle bir de olay tutanağıyla durum savcılığa «terörist» diye iletildi...

Tarih: 18 Eylül 1989. *Sokak Dergisi* Genel Yayın Yönetmeni Tuğrul Eryılmaz'ın, Olağanüstü Hal Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu adına geçtiği iki sayfalık fax-sın birinci sayfasında şunlar yazılıydı:

«İlişikte gönderdiğimiz sorular hazırlamakta olduğumuz bir haberi aydınlatacaktır. Bu konunun kamuoyuna en doğru şekliyle yansıtılması için ilgili soruları iletiyoruz. Gerekli görmeniz halinde, Güneydoğu Büro Temsilcimiz Günay Aslan Diyarbakır'a gelecektir. İlginize arz olunur.»

Aradan dört ay kadar bir süre geçmesine karşın, Kozakçıoğlu'nun yanıtı bir türlü gelmedi. Aradığım her defasında da Bölge Valiliği Basın Bürosu yetkilileri, iddiaları «araştırmaya devam» ettiklerini söyleyip durdular. Peki ya iddialar nelerdi?

28 Ağustos 1989 günü intihara teşebbüs ettiği için —yaralı olduğu halde— tutuklanıp Van Cezaevine konulan Karşı İdris Tepeboğa'yı dinleyelim önce:

«Ben Hakkari 2. Dağ Komando Tugayı'nda bir buçuk yılı aşkın bir zamandır komando eri olarak görev yapmaktayım. Gördüklerim ve yaşadıklarım sonucu girdiğim bunalım neticesinde intihar etmeye karar verdim. Yaralı olarak kurtuldum. Ancak, yasalar gereği de yargılanıp tutuklandım. Yaşadıklarımından bir kesiti kamuoyuna açıklamak ve bu yolla bir nebze dahi olsan vicdani rahatsızlıktan kurtulmak istiyorum.

Orduda insan hayatı sudan ucuz. Bilinçli olarak öldürülen askerler şehit diye ailelerine teslim ediliyor. Halktan öldürülüp toplu mezarlara konan insanlar, «PKK tarafından kaçırıldı» denilerek kamuoyuna yansıtıcı açıklamalarda bulunuluyor.

Astsubay Çavuş Nusret Dağlı ve on beş kişilik «Hulusi» kod adlı komando timi, Asteğmen Ali Gezer komutasındaki on beş kişilik «Atmaca» timi tarafından bilinçli olarak pusuya düşürülerek öldürüldü. Atmaca

tininde ben de görevliydim. Öldürülenler ailelerine «şehit» diye teslim edildiler.

Kıdemli Binbaşı Ahmet Korkmaz, patika yolda rastladığımız bir köylüden atını istedi. Köylü itiraz edince de, orada kafasına kurşun sıkarak öldürdü. Biz köylüyü kuytu bir yere gömdük.

Yoncalı köyündeki masum vatandaşlara yapılanlara tanık oldum. Binbaşı Korkmaz'ın emriyle köylüleri biz yaktık...

Tüpler ürpertici iddialar sürüp gidiyordu. Savları sorduğumuz Kozakçıoğlu'ndan bir yanıt gelmeyince, «Hulusi» timinin akibetini öğrenmek için bu kez Genel Kurmay Başkanlığı'na soruyordum. Genel Kurmay Başkanlığı'ndan Binbaşı Hasan Kesebir, yaptığı sözlü-telefonlu-açıklamasında yalnızca «Asteğmen Ali Gezer halen Hakkari 2. Dağ Komando Tugayı'nda görev yapmaktadır» diyordu. Kesebir, Gezer'in sivilde komiser olduğunu da söylüyordu. Ali Gezer, Aralık 1989'da askerliğini sona erdirdi ve şu an Van siyasi şubede komiser olarak görev yapmakta. Tuğrul Eryılmaz'ı, telefonla Mardin'den arayan Binbaşı Ahmet Korkmaz ise «bu iddialar safsata» demişti. Oysa olay oldukça ilginçti, hem de binbaşıya telefon ettirecek kadar... Kamuoyunda yeterince ilgi görmeyen ancak bölge gerçeği açısından oldukça bir soru önergesi vardı ki buraya alamadan edemeyeceğim...

Tarih: 5 Ekim 1988. Adana Milletvekili eski SHP'li Cüneyt Canver, İçişleri Bakanlığı'nın yanıtlaması üzerine Meclis Başkanlığı'na bir soru önergesi veriyordu. Canver'in önergesinde şunlar yazılıydı:

«1 — Şırnak ilçesi Balveren İlga Mezrası halkından Yusuf Gün, Balveren Karakolu Komutanı tarafından gözaltına alındı. Gün, gözaltına alındığının ikinci günü de aynı karakoldaydı ama bu kez başı gövdesinden ayrıydı. Cansızdı... 'Teröristler yaptı' denildi. Yetkililere göre teröristler karakola kadar gelmiş, Yusuf Gün'ü öldürmüş, başını da kesmiş ve ellerini kollarını sallayarak gitmişler. Sizce de öyle mi?

2 — Urfa Ceylanpınar ilçesinden gözaltına alınan Adnan Tüysüz'ün de cesedi üç gün sonra ailesine teslim edildi. Tüysüz'ü ailesine teslim eden Yüzbaşı Kadir Aslan, «Suriye'ye kaçarken mayına çarparak öldü» diye bir de açıklama yaptı. Adnan Tüysüz, hudutta, elleri ve gözleri bağlı olarak, bir mayına çarpıncaya kadar yürütüldü mü?

3 — Urfa Viranşehir Yukarı Koşanlar Köyünden Derviş Şevşat, Özel Harekât Tim'i tarafından gözaltına alındı. Sekiz gün sonra da cesedi getirilip ailesine teslim edildi. Şevşat'ı kim öldürdü?

4 — Şırnak ilçesi Balveren Köyünden İbrahim Savaş adlı köylü, jandarma karakoluna çağrıldı. Birgün sonra da cesedi teslim edildi. «Kaçarken vuruldu» dendi. Gözaltından, elleri ayakları bağlı kaçılır mı? Kaçılırsa bile bunun cezası ölüm mü?

5 — Şırnak Kırıkkuyu köyünden Bahri Aslan, «teröristlere yemek verdi»ği savıyla karakola götürüldü. Onunda ölüsü üç gün sonra ailesine teslim edildi. Aslan'ı kim öldürdü, nasıl öldürdü?..»

Evet, tahmin ettiğimiz gibi bu soru önergesine de yanıt verilmedi...

1988-89 yıllarında —bilinen— 97 köylünün öldürüldüğüydü. Oysa, gerçek olan bu rakamın çok üstündeydi. Bölgede son yıllarda kayıp insan sayısı neredeyse bin kişiyi geçiyor. Özgür ve ön yargısız bir araştırmanın koşulları olmadığı için —ne kadar çok da çabalayıp dursak— bölge gerçeğini bütün boyutlarıyla aktarmak malesef mümkün olamayacaktır. Beytüşşebablı Şefik Cinle başlayan Gerçüslü Sadık Çetinle süren «*Kürt köylüsü kırımı*» bütün hızıyla sürmeye de devam ediyordu. İşin daha da vahimi bu insanları koruyacak, kollayacak demokratik bir platform da yaratılmış değildi...

ÜNİFORMALI KASAPLAR

Tarih: 8 Ocak 1989. Saat: 14.30 sulara. Basri arkadaş ile birlikte yürüyoruz. Siirt Eğitim Yüksek Okulu'nun önüne vardığımızda, Basri bundan sonrasını yalnız yürümem gerektiğini söyleyerek ayrıldı yanımdan. Yaklaşık bir kilometre ötede görülen, üzerinde kocaman elektrik direkleri bulunan küçücük birkaç tepe ve bu tepelerin birbirleriyle bağlantısını sağlayan geniş ve uzunca bir dereydi. Burası Siirt'in Şirvan yolu üzerindeki *Nevala Kasaba* (Kasaplar Deresi)'ydi. Diz boyu olan karı yara yara varmak istediğim yer de orasıydı.

Kasaplar Deresi'nin ünü çok eskilere dayanıyordu. Kimilerine göre eskiden Siirtli kasaplar burada yakaladıkları sahipsiz hayvanları kestikten sonra —tanınmasınlar diye— kafalarını toprağa gömüyorlarmış. Kimilerine göreyse, 1900'lü yılların başlarında şehir merkezinde oturmakta olan Ermeniler bu dereye birer hayvan gibi boğazlanmışlardı. «Yüzlerce Ermeni ölüsü var Nevala Kasaba'da» diyordu Siirtli Mehmet Ozan adlı yaşlı bir esnaf. Herkesin üzerinde birleştiği tek gerçek, eli kanlı kasapların bu dereye bir yüz yıla yakın zamandır kan döktüğüydü.

15 Ağustos 1984. Eruh ve Şemdinli baskınlarından sonra Kasaplar Deresi yeniden anımsanıyordu. Cumhuriyetin ilanından bu yana, inkâr ve imhâ politikasının önemli sonuçlarından biri olan toplu mezarlardan Palu, Varto, Munzur, Zilan, Sefo Deresi, Gandayleş, Guruzuva'ya Kasaplar Deresi'de bu dönemle birlikte ekleniyordu. PKK'nın başkaldırısından sonra halka yöne-

lik operasyonlar ilk ürünlerini Kasaplar Deresi'nde veriyordu.

Tarih: 15 Mart 1985. Kasaplar Deresi'ne yolu düşenler, ağızlarında insan organları taşıyan ve bu organları kapabilmek için birbirleriyle dalaşan köpekleri gördüklerinde dehşete kapılmışlardı. Ne var ki, köpekler ağızlarında insan organlarıyla çok geçmeden şehir merkezine bile inivermişlerdi...

Aldığım istihbarata göre bu dereye yüzlerce insan ölüsü son birkaç yıl içerisinde mundar bir et parçası gibi atılmıştı. Gerek alındığı gözaltında maruz kaldığı işkence sonucu, gerekse güvenlik güçleriyle girdikleri çatışma sonucu ölen insanlar, Siirt Komando Tugayı'nın çöp arabalarıyla getirildikleri, tugayın çöplük olarak kullandığı bu dereye atılıyor, üzerlerine kamyon kamyon çöp dökülüyordu.

Kasaplar Deresi etrafında göçerliğe üç-beş yıl öncesi son vermiş ve yerleşik yaşama başlamış Koçer evlerinin pencerelerinden uzanan meraklı ve endişeli izleyişlere aldırılmadan vardığım dereye beni ilk karşılayan korkunç bir koku oluyordu. Tanıdık, bildik tüm kokuların en iğrenç olan, nefes almamı dahi güçleştiren bu koku havada donmuş gibiydi. Ağzımdan, burnumdan soğuk havayla birlikte içime çektiğim bu koku sonucu midem bulanıyor, başım dönüyordu. Düşmemek için diz üstü çöktüm biran. İşte o zaman, bu çöplükte artık neden çocukların, bırakın çocukları artık neden köpeklerin bile bulunmadığını anladım. İnsan etiydi kokan. Çürümüş, kol bacak parçaları, üzerindeki kan pıhtılaşmış olan kurşun delikli giysiler, yanmış ayakkabılardı ilk göze çarpan.

Hem kokudan hem de korkudan (zira bana, 'Kasaplar Deresi'ne gidişin olur ancak dönüşün olmayabilir' demişti haber kaynağım olan Siirtli Avukat Zübeyir Aydar) alel acele deklanşöre üst üste bastıktan sonra yarı baygın halde, ayaklarımı süre süre döndüm il mer-

kezine. O ana kadar zulamda yalnızca, yakınları kasaplar deresine atılmış üç kişinin adı ve adresi var. PKK üst düzey sorumlularından Mehmet Oktay'ın amcaoğlu Ali Oktay, yine iki oğlu birden PKK saflarına katılmış ve ikisi de iki ayrı çatışmada öldürülmüş Batmanlı Türk Petrolleri'nde işçi olarak çalışan Emin Ergin ile beş çocuğu ve karısını bir yana iterek PKK'ya katılmış 22 Haziran 1985 günü Eruh Ağaçyurdu köyü yakınlarında öldürülmüş Bedrettin Timurtaş'ın eşi Heybet Timurtaş...

Ali Oktay anlatıyor: «Amcamın oğlu Mehmet Oktay, PKK'ya katılmıştı. 26 Mart günü, PKK Ordu Komutanı Mahsun Korkmaz (Agit)'la birlikte Gabar Dağı'nda komandoyla girdikleri çatışma sonucu şehit düşmüşlerdi. Mehmet'in ve Mahsun'un cesetleri bizlere nispet yapılracasına bir traktörün arkasına bağlanarak, sokak sokak dolaştırıldıktan sonra gözlerimizin önünde Kasaplar Deresi'ne atıldılar...» Ali Oktay, diğer çoğu Siirtliler gibi «şehit» deyimini kullanıyor PKK militanları için. Kendisiyle görüştüğümden iki gün öncesi çıkmıştı gözaltından.

Kimseye görünmemeye, polis tarafından fark edilmemeye büyük özen gösteriyorum. —En azından devrimci çalışma kurallarını— iyi kullanıyorum. 9 Ocak sabahın ilk saatlerinde Batman'dayım. Batman ana-baba günü. Herkes tedirgin, herkes korkulu ve kuşkulu bir bekleyiş içerisinde. Gözaltında 100'ü aşkın insan var. İtirafçı Recep Tiril'in açıklamaları sonucu yoğun bir operasyon ve gözaltı dalgası yaşanıyor burda. Batman'da polise düşmekten kurtulamıyorum. Ne var ki, «ucuz» atlatıyorum. İlk isim Ahmet Ergin'i görmek oluyor.

«20 yıllık işçiyim. Oğullarımdan Metin ile Ahmet PKK savaşçılarıydılar. Her iki oğlumda, iki ayrı çatışmada öldüler. Metin'imın cenazesini on gün süren bir uğraşından sonra aldım. Ancak, Ahmet'imın cenazesini vermediler. O şimdi kasaplar deresinde. Bu acıya hangi

baba dayanır, ben dayanıyorum işte... Ama onlar, öğlumu oraya atanlar bu utanca nasıl dayanıyorlar doğrusu merak ediyorum...»

Son dokuz yılın en yaygın ve en kapsamlı gözaltısının yaşandığı Batman'la birlikte Siirt, Silvan, Kozluk, Baykan'a da sıçramıştı kitlesel gözaltına almalar. Kısa bir süre içerisinde bini geçmişti gözaltındaki insan sayısı. Bu ara gözaltına alınıp bırakılan birkaç kişiyle karşılaşıyorum. Gözaltı süreçlerinin ve nedenlerinin oldukça ilginç olduğu birkaç «vaka» vardı ki buraya almaya değer buluyorum.

«Gözaltında bulunduğumun ikinci günüydü gayri ihtiyarı çok kuvvetlice osurdum. Birden hücrenin kapıları açıldı. Polisler ellerindeki çoplarla üzerime çullandılar. Bir yandan vuruyor öte yandan da sövüyorlardı. Bayıncaya kadar vurdular. Sonradan öğrendim ki, karakol çarşı içinde ya, ben bu şekilde osurmakla dışarıya mesaj veriyordum güya...» Yusuf Kaya, kışına sahip olmamanın cezasını oldukça ağır ödemişti. Zira, yellenmeyi hiç yerler miydi bu ülkede.

Yusuf Özdemir Türkçe bilmeyen bir köylü. Askerlikte öğrendiği «gel-git»leri de zamanla unutmuş. Gözaltında sorgucuların kendisine Türkçe yönelttikleri soruları tekrarlamaktan başka bir şey söyleyemiyor:

«— Sen ne yaptın Yusuf?

— Sen ne yaptın Yusuf.

— Kaç kişi öldürdün?

— Kaç kişi öldürdün.»

Bu özelliğini iyi değerlendiriyor sorgucular Özdemir'in. Gözaltında yapılan bir tutanakla faili meçhul onlarca olay Özdemir'e ve onunla birlikte gözaltına alındığı üç arkadaşına onun «itiraf»larıyla yüklüyorlardı. Ne var ki, sorgucuların bu açıkgözlülüğü ilk duruşmada ortaya çıkmıştı. Özdemir'in «suç ortağı» Bahri Yıldırım'ın durumu mahkemeye intikal ettirmesi sonucu, Özdemir ve arkadaşlarının masumiyeti ortaya çıkıyordu. Çıkıyordu çıkmasına ancak yine de Özdemir ve ar-

kadaşları 16 Şubat tarihli Tercüman gazetesinde «bölge sorumluları» olarak lanse edilmekten kurtulamıyorlardı.

«Kurt kuzuyu yakalamış yiyecek. Ancak bir bahane uydurmak lüzumuda hissetmiyor değil. Kuzuya demiş ki, sen geçen yıl bana küfretmişsin, bunun cezası ölümdür, seni yiyeceğim. Kuzu, beni yemek istediğini biliyorum ama ,yalan demene gerek yok. Çünkü ben geçen yıl daha doğmamıştım der.» Bu kısacık öyküyü PKK merkezi önderlerinden Bedrettin Kavak'ın babası Hüseyin Kavak anlattı. Batmanlı Bedrettin Kavak 12 Eylül 1980'den bu yana tutuklu. Şimdilerde Ceyhan cezaevinde. Kardeşi Gültekin Kavak, «yeni bir örgüt kurabilir» savıyla gözaltına alınmış. Gel gör ki, Gültekin'in bu işlerle arası hiç iyi sayılmaz. O, okulunu bitirmenin peşinde. Sınavını kazandığı parasız yatılı bir okul için kendisinden «temiz» olduğuna ilişkin bir belge istense de Batman Emniyet Müdürlüğü vermez. Gerçekçe abisi Bedrettin Kavak'tır tabii. Hüseyin Kavak, emniyet müdürüne çıkarak durumu izah etmeye çalışır ancak hiç bir sonuç alamaz. «Yahu» der bu kez de baba Kavak, «hanım hamile yarın öbürgün doğum yapacak. Bu yeni bebe de mi sizin gazabınızdan kurtulamayacak?» Yanıt, tereddütsüz «evet» olur. Bebenin geleceğinin kurtulması için tek yol vardır, Bedrettin başta olmak üzere tüm ailenin devlet safına geçmesi, «devlete sadık bir yurttaş» olmaları. Doğmamış çocuğu bile «suçlu» ilan edilen Hüseyin Kavak, «bunlar da birşey mi oğul» diyor ve ekliyor «asıl derdimiz Türk Halepçeleri.»

Batmanlı Ali Zolan anlatıyor: «Dün bırakıldım. On gündür gözaltındaydım. On günde hergün dayak, elektirik ve küfür gördüm. Hiçbir örgüt veya kişiyle ilişkim yok beni fakir olduğum için aldılar gözaltına. Polisler eve geldiler, televizyonun var mı dediler yok dedim. Halın, kilimin, yine yok, çamaşır makinası, buzdolabı habire soruyorlar bende lahavle çekiyorum ve sonunda ba-

na, ha demek sen hepsini sattın dağa çıkmaya karar verdin demezler mi? İşte on gün boyunca onlara ben bu söyledikleri eşyalara bu yaşıma değin sahip olmadığımı anlatıp durdum.»

Peki ya Zeki Özbağ? Özbağ'ında Özdemir gibi Türkçe'si yok. Bildiği Türkçe kelime sayısı 20'yi geçmez. Bildiği birkaç isim de Arapça'dır ve çoğu peygamber, ulu evliya isimleridir.

İşkenceciler ısrarla Zeki'den «örgüt arkadaşları»nı söylemesini isterler. Zeki, her dayak yiyişinde bir başka ulu adamın adıyla imdat diler tanrıdan.

«— Söyle PKK'ya kim yataklık ediyor?»

— Ya Resul-i Ekrem...

— Resul ve Ekrem'den başka var mı? Vardır vardır söyle?

— Ya Abdulkadir Geylani...

— Öt, öt başka?

Bizimki çanhıraş: «Ya Ali'yi şer'i xude.

— Alişer başka?

— Ya mir Hesên, mehemed, Amina, Ayşa...»

Zeki, uluları saydıçça sorgucular isim tespiti yapıyorlardı. Daha Zeki içerdeyken verdiği isimlerden altısı ele geçmişti bile. Batman'da ulularla, evliya ve peygamberle adaş olmak da işkence görme sebebi olmuştu artık. Evet, Zeki dışarıdaydı ancak, «Mir Hesên»ler, «Ali»ler, «Muhammed» Abdulkadir»ler içerdeydiler...

«Adım Heybet Timurtaş. Eruh ilçesi Ağacıyurdu köyündenim. Beş çocuk annesiyim. Kocam Bedrettin, Mehmet Olgaç adlı ağanın zülmüne dayanamadı, dağa çıktı, PKK'ya katılmıştı. Kendisi imamdı. 22 Haziran 1985 tarihinde ağanın devlete ihbarı sonucu korucular ve komandolar tarafından pusuya düşürülerek şehit edildi. Cenazesi ne yapıp ettikse bize teslim edilmedi. Ölüsünden bile korkuyordu ağa onun. Çok direndim, beni gözaltına aldılar. Gözaltına alındığımda hamileydim. Gördüğüm işkence sonucu çocuğumu düşürdüm. Bana 'işte bir PKK'lı daha geberdi' dediler çocuğum için. Ko-

camı Kasaplar deresine attılar. Kocam şimdi orada, o çöplüğün içinde...»

34 yaşındaki Heybet kadın kocasının vasiyeti üzerine çocuklarından üçünü PKK'ya göndermiş, Heybet kadının tüm sorumluluğu ve geçimini de PKK üstlenmiş...

«Kardeşim Adife ile amcaoğlum Murad 9 Mart 1985 günü Sason'da öldürüldüler. Her ikisi de PKK'nın 15 Ağustos sonrası eylemlerinden sonra gidip PKK'ya katılmışlardı. Bize cenazeleri teslim etmediler. Cenazeyi almaya gittiğimizde gözaltına alındık. Yetkililer onların Diyarbakır'da şehir mezarlığına gömüldüklerini söylediler. Oysa aradan zaman geçtikten sonra, kızkardeşim, amcaoğlum ve onlarla birlikte öldürülenlerin Kasaplar Deresi'ne atıldığını öğrendik...» SHP Muş İl Başkanı Sırrı Sakık'a ait bu sözler. Sakık, kardeşinin mezarının Diyarbakır'da olmadığını biliyor.

10 Ekim 1988 günü, güvenlik güçleriyle giriştikleri çatışmada ölü olarak ele geçen Orduya Rızgari Kürdistan (Kürdistan Kurtuluş Ordusu) komutanı Ağrı eski belediye başkanı Urfan Alpaslan ve arkadaşlarının cesetleri dolduruldukları torbalarla birlikte atılıyordu Kasaplar Deresi'ne. Alpaslanlar, lav silahları ile öldürülmüşlerdi.

«Adım Bedia Akar. Oğlum Hasan Akar 10 Nisan 1985 günü Mardin ili İdil ilçesi Sulak köyümüzdeki evimizden komanda tarafından zorla götürüldü. Önce Cizre, sonra Şırnak'a götürülen oğlum burada işkence ile öldürdüler. Zira, onu götürdüklerinden üç gün sonra evimize gelen komando yüzbaşısı, oğlumun götürülenimin komutanıydı, 'oğlum arabadan atlayarak kaçmaya çalışırken kafasını tampona çarparak öldü' dedi. Oğlumun öldüğüne dair bir de kağıt imzalattılar ancak cesedi ne yapıp ettimse ne bana gösterdiler ne de verdiler. Oğlumun verilen emir gereği Kasaplar Deresi'ne atıldığını söylediler yalnızca...»

Tarih 10 Kasım 1984. Yer: Şırnak Alay Komutanlığı. 10 çocuk babası Siirt Pervari HOT (Yanıkkes) köyünden Ömer Aydar, on günden beridir ranzaya asılı bir şekilde tutulmaktadır gözaltında. Aydar'ın gözaltı gerekçesi, «PKK'ya yardım ve yataklık.» Ömer Aydar'ın tuvalete gitmesi, yemesi, içmesi hatta inlemesi dahi yasak. Komando Başçavuş Salih (Rudo kod adlı) her gün aralıksız tabanca kabzasıyla dövüyor Aydar'ı. Gerisi o günlerde aynı gözaltında olan ve yaşananları gözleriyle gören Siirtli Mervan Bilek'ten dinleyelim: «Onuncu gün Rudo belki bin defa tabanca kabzasıyla vurdu Ömer Aydar'a. Hep de kafasına sayıyordu. Birkaç saat içinde öldü Aydar. Rudo'nun emri üzerine, Erzurumlu Çavuş Harun'la birlikte cesedi tuvaletin çukuruna attık.»

Mervan Birlik ile Remziye Rızgar adlı tutukluların anlattığına göre, Ömer Aydar'dan sonra İbrahim Kurt adlı bir şahısta aynı tür işkence sonucu yaşamını yitirmişti.

Şırnak Alayında yaşananlar bununla bitmiyordu. Burada yaşananların bir başka görgü tanığı da Kemal Doğan. Doğan, «Bir gün Ankaralı ve adının Mustafa olduğu söylenen 30-35 yaşlarında uzunlu boylu sarışın birini getirdiler. Çok işkence gördü. Sonra alıp götürdüler. Adamın öldüğünü söyledi askerler ve o günler denetleme yapıyormuş, Ankaralı ile tuvaletin çukurunda bulunan diğer ölüleri de çıkarıp Kasaplar Deresi'ne atmışlardı...»

«Adım Mehmet Sağınç. 5 Şubat 1986 günü Mardin Emniyet Müdürlüğü'nce gözaltına alınan yeğenim Zübeyir Yıldırım, yapılan sorgu sırasında gördüğü işkence sonucu içerde öldü. Öldüğünü bize tebliğ ettiler ancak cesedini vermediler. Yeğenimi daha sonra, gözaltında ölen herkes gibi Kasaplar Deresi'ne attılar...»

«Minibüs şöferiyim. Birgün Bitlis ili Destomiye Karakolu'ndan bize çağırdılar. Hergün Bitlis'e yolcu taşımamız için yazarız. Gittik. Bize bir çavuş, iki erle bir-

likte kafası dipçik darbeleri sonucu paramparça olmuş ve askerlerin dediğine göre adı Ramazan Kaplan olan bir ceset verdiler. Siirt Tugayı'na götürdük. Emir öyleydi. Sanırım bir Mayıs günüydü de yıl 1985'di...»

«Adım Hasan Özkurtar. Şöferlik yapıyordum. Haziran 1987'de kız arkadaşımınla birlikte minibüste giderken, Kasaplar Deresi'nde askeri çöp arabasından bir ceset indirildiğini, cesedin kanala atıldığını ve üzerine çöp döküldüğünü gözlerimle gördüm. Saçları sarıya ölüne ve üzerinde mavi kot pantolon vardı...»

«Ben Rabia Kocaman. Baskılar sonucu Siirt'teki evimizi terk ederek Balıkesir'e yerleştik. Oğlum Kasım Kocaman PKK militanıydı. Savaşta ölmüş. Cesedini Kasaplar Deresi'ne atmışlar. Bize haber saldı komşular. Bir haftadır buradayım. Tugay Komutanlığı'na dilekçe verdim. Oğlumun cesedini çıkarıp verin diye. Bana önce 'cesedi istemiyorum' diye bir kağıt imzalattılar. Ne okuma yazmam var, ne de Türkçem. Sonra tekrar gittik, bu kez 'o kadar ölüne içinde senin oğlunun nasıl bulacağız, var git işine' deyim kapı dışarı ettiler...»

«Adım Sevdin Dağtekin. Siirt Belediye temizlik işçisiyim. Kasaplar Deresi'ne ceset atılması işine çoğu kez Alay Komutanlığı ve Belediye Başkanlığı işbirliğiyle biz de katılırız. En son kendi yeğenim Hamit Dağtekin'i ellerimle yuvarladım çöplüğe. Emir kulusun, yapmazsan senin de akıbetin aynı olur. İnsanda insanlık kalmıyor ki...»

Kod adı Uğur olan Kasım Kocaman, 12 Temmuz 1988 günü Kozluk Kollukdere'si mevkiinde komutasında grubuyla birlikte ölü olarak ele geçmişti. Kocaman'ın grubunda Ahmet Görnü, Metin Ergil, Ali Tan, Mehmet Sami Eren, Cemal Tepe, İbrahim Turçak ve Mehmet Mekki adlı PKK militanları bulunmaktaydı.

Ne var ki, bu PKK grubunun öldürülmesi olayı ile ilgili olarak görgü tanıkları «kimyasal silah», «napalm» kullanıldığını savhyorlardı.

Siirt ili Kozluk ilçesine bağlı Yazpınar (Cezni) köyü ile Veysel Karani Nahiyesi sakinleri «çatışma esnasında Turup harabelerinde mevzilenen PKK'lıların üzerine helikopterlerden yangın halkaları atıldı» diyorlardı. Cezni köyü imamı Şeyh Nedreddin «gökten ateş yağıyordu» diyor ve ekliyordu: «Önce silah sesleri duyduk. Harabelerin bulunduğu yere doğru yöneldik. Gündüz öğlen saatleriydi. Derken harebelerin üzerine ateş bulutları atan helikopterler gördük. Olaydan sonra bile üç-dört ay kimseyi Turup'a yaklaştırmadılar...»

3 Eylül 1989 günü Van Çatak ilçesi Ermişat köyü (Kato Dağı eteğinde) yakınlarında çıkan çatışmada da «gökten ateş atıldığına» ilişkin savları köylüler, İnsan Hakları Derneği Van Şubesi'ne iletmişlerdi. «Kato Dağı kapkara olmuş, toprak yanmış kül olmuş» diyordu köylüler. Yapılan irdelemeler sonucu, Kato Dağı'nda etki alanı çok kısa —Bir megatonluk— napalm bombaları kullanıldığı iddiaları gerçeklik kazanıyordu.

Kasım Kocaman ve arkadaşlarının Kasaplar Deresi'ne atılması işleminden sonra Siirt Belediyesi 13 Temmuz 1988 tarih ve 296/2 sayılı bir tutanakla durumu Alay Komutanlığı'nın bilgilerine arz ediyordu. Bir ibret belgesi olması açısından bu tutanağı aşağıya alıyorum.

T.C.

SIİRT BELEDİYE BAŞKANLIĞI

Fen İşleri Müdürlüğü

13.7.1988

Sayı : 2/296

Konu : 5 Teröriste ait cesedin defnedildiği.

İL JANDARMA ALAY KOMUTANLIĞINA

SIİRT

İlgi : Siirt İl.J. Alay K.lığının 13..07.1988 gün ve İSTH 78-88/1118 sayılı yazısı.

İlgi yazıda belirtilen Kimliği tesbit edilen Terörist K. KOCAMAN ile kimlikleri tesbit edilemeyen dört te-

röristin Belediye sınırları içerisinde Kasap deresi mevkiine 13 Temmuz 1988 günü saat 15.00 sıralarında defnedildiklerini rica ederim.

Mahmut ÇALAPKULU
Belediye Başkanı

Anlatılanları tape edip, not tutup, belgelerimizi zulaladıktan sonra Diyarbakır'ın yolunu tutuyorum. Amacım Olağanüstü Hal Bölge Valisi Sayın Hayri Kozakçıoğlu ile görüşmek. 16 Ocak Pazartesi günü beklenen an geliyor ve Sayın Kozakçıoğlu beni makamında kabul etme nezaketi gösteriyor.

Kasaplar Deresi ile ilgili gelişmeyi duyduğumu ancak kendisine iletilen bilgiler dahilinde «bir köpeğin Kasaplar Deresi'nde bir insan ayağı bulması sonucu» olay ortaya çıkıyor ve «yetkililer gereken ilgiyi göstererek, ölüyü dereden çıkarıp emniyet sahasında bir yerde gömmüş»lerdi. «Bilebildiğim kadarıyla derede üç ceset var. Biri Suriye uyruklu, öteki Bingöllü bir terörist, üçüncünün ise kim olduğunu şu an hatırlamıyorum. İsterse-niz öğrenirim» diyor Kozakçıoğlu. Bölge Valisi, «ölü olarak ele geçen teröristin akibetiyle ben ilgilenemem, daha büyük organizasyonlarla meşgulüm» diyordu. Kasaplar Deresi'nin açtırılması yetkisinin kendisinde olmadığını da belirten Kozakçıoğlu, bu konuda yetkili mercinin Siirt Savcılığı olduğunu söylüyordu.

Bölge Valisi'nin çatışmalarda «kimyasal silah» kullanıldığına ilişkin savları soruyorum ve yöre halkının Turup Harabeleri olayına ilişkin görgüye dayanan tanıklığını —isim vermeden tabii— aktarıyorum. «O çatışmada ben de vardım» diyor Kozakçıoğlu. «Uzaktan dürbünle izliyordum. Şimdi bizde yangın çıkarıcı mermiler vardır. Düştüğü yeri yakar. Orası kuru otların bulunduğu bir bölgeydi, bir de teröristlerin üzerlerinde el bombaları bulunuyor. Bu bombalar isabet alınca patlıyor. Yangın dedikleri bu...»

Sohbetimiz uzuyor. Bu kez kendisine, «Türkiye'de Kürt olup olmadığı»nı soruyorum. «Olmaz olur mu? Elbette var» diyor Bölge Valisi ve ekliyor: «Fakat, Türkiye'nin kalkınmasını, Kürt-Türk, Alevi-Sünni, Sağ-Sol diye istismar ederek engellemek isteyenler var. Biz Kürd'e, Kürtçe'ye karşı değiliz. Biz bunların istismar edilmesine karşıyız. Yeterki istismar edilip, ülkenin bütünlüğüne zarar verilmesin...»

İnsanların kendilerini özgürce ifade edememelerinin, istismar olarak gerekçelendirilmesinin, doğal hak arayışının bastırılması istismarını doğurup doğurmadığını sorduğumda ise Bölge Valisi «İstismar olayı Türkiye'nin içiyle ilgili değil. Dışarıdan kışkırtanlar var. PKK'nın finansını düşünün, korkunç bir rakam. Bunun hak arayışıyla alakası yok, tamamen memleket topraklarının bir kısmının ayrılmasıyla ilişkin. Türkiye'de İngilizce kaset var, Kürtçe de var, dokunan yok. Ne vakit ki, istismar ediliyor, bir propaganda aracı haline getiriliyor, orada dur diyoruz. Bugün İsveç'te 17 ayrı bir dil konuşuluyor. Ama resmi dil İsveççe. Adamlar ilkin kendi dillerini öğretiyorlar. Burada etnik ve ekonomik olarak iç içe geçmiş bir sorunla karşı karşıyayız. Alt yapı, ekonomik sorun çok daha belirleyicidir. Temelde istihdam yatıyor. İstihdamın az olduğu, ekonomik düzeyin geri olduğu yerlerde terör olaylarıyla karşı karşıya kalıyor insanlar. GAP'la birlikte üretim artacak ve daha çok para geçecek insanların eline. Bu bölge tam anlamıyla Türkiye'nin diğer bölgeleri gibi kalkındığı gün bu tip sorunlarda ortadan kalkmış olacak» diyordu.

Görüşme boyunca sorularına verdiği yanıtlar bende, Kozakçıoğlu'nun «dört dörtlük» bir diplomat olduğu çağrışımına yol açmıştı.

Görüşme sonrası gerisin geriye: Siirt'e dönüyorum.

CUMHURİYET SAVCILIGINA
SIIRT

Haftalık haber-yorum dergisi 2000'e Doğru'nun Doğu ve Güneydoğu Anadolu muhabiriyim. Çok sayıda görgü tanığının bildirdiğine göre iliniz (Siirt) Kasaplar Deresi mevkiinde gerek operasyonlar ve gerekse gözetiler sonucu öldürülmüş yüzlerce insanın atıldığı bir insan çöplüğü bulunmaktadır. Olağanüstü Hal Bölge Valisi Sayın Hayri Kozakçıoğlu, bu çöplüğe atılmış insan sayısının üç olduğunu açıklamıştır. Üç ya da yüzlerce görülen odur ki, Kasaplar Deresi insan çöplüğü olarak kullanılmaktadır.

Makamınızdan olayın aydınlanmasını istiyorum. Derenin açılması için ihbarda bulunuyorum. Gerekenin yapılması için Kasaplar Deresi'nin açılması zorunlu hale gelmiştir. Anılan derenin açılması hususunda gereken yapılmasını saygıyla arz ederim. 17 Ocak 1989

Günay Aslan
Gazeteci

ADRES : Büyük Otel'de konuk
Siirt.

Siirt savcısı Mustafa Erdoğan, dilekçemi okuduktan sonra, titreyen ellerini usul usul masanın altına çekiyor ve beni oturtuyordu. Kozakçıoğlu ile yaptığım görüşmeyi kendisine kısaca özetledim. Nedense bana bir türlü inanmak istemiyordu. Sonunda teybimin düğmesine basarak konuşmayı kendisine dinlettim. Canı acayip sıkılmışsa benziyordu. «Of»luyor, «pof»luyordu durmadan. «Kardeşim» dedi, «sizi ne diye bana gönderiyorlar, oraya o adamları atarken bana mı sordular sanki?...»

Savcının çaresizce kıvranıp duran hali olayın vahametinin ne denli büyük olduğunu bir daha gösteriyordu. Savcı bunun farkında. Ürkek ve ikircikli. «Vazgeç be aslanım» gibisinden bakıp duruyor iki de bir. Ben üsteliyorum, savcıyı zorlayıcı sorular yöneltiyorum. Sonunda, üzgün ve şaşkın bir halde «buyrun ifadenizi alalım» diyor. Kaleme geçiyoruz.

«İFADE SAHİBİ: Güney Arslan. Mehmet Oğlu, Ano'dan olma. Van ili Özalp ilçesi Saray köyü nüfusu-na kayıtlı. Halen İstanbul ili Başmuhasip Sokak. Talas Han No: 16 Çağaloğlu adresinde mükim.

17.1.1989 tarihli dilekçe kendisine okundu. Dilekçe muhtevası doğrudur. Ben 2000'e Doğru adlı derginin muhabiriyim. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi temsilciliğini yapıyorum. Halktan edindiğim bilgiye göre Siirt'in Kasaplar Deresi mevkiinde yüzlerce insan cesedi bulunduğunu öğrendim. Bu cesedler ve bu kişilerin çoğunluğunun operasyonlar ve gözaltında toplanan insanların işkence sonucu öldürmeleri neticesinde meydana gelmiştir. İsmi verdiğim bu mevkiide cesetlerin bulunduğu Olağanüstü Hal Bölge Valisi Sayın Hayri Kozakçıoğlu tarafından da teyit edilmiştir. Önce bu 3 kişinin güvenlik güçleri tarafından atılmış olduğunu söyledi, daha sonra bu 3 kişiyi güvenlik güçlerinin belediye teslim ettiğini ve belediyenin atmış olabileceğini de söyledi. Ben görüşmemizde derede yüzlerce insan cesedi bulunduğunu söylediğimde o zaman derenin açılması işi ve olayın soruşturulması savcılığa aittir. Siirt Savcılığı'na müracaat edin dedi. Ben de olayı öğrenen bir kişi olarak suç ihbarında bulunuyorum. İddialarım ile ilgili deliller dergimizin pazar günü yayınlanacak 3'üncü yıl 4'üncü sayısında yer alacaktır. Buna bilgi aktaran kişilerin can güvenliklerinden de sorumlu olduğum için olay kamuoyuna mal olmadan deşifre etmek istemiyorum. Olay yayımlandıktan sonra delillerimizi savcılığa takdim edeceğiz. Cesetlerin bulunduğu yerin açılmasını talep ediyorum dedi. Beyanı okundu imzası ile tasdik etti.» 17.1.1989.

C. Savcısı Yrd. 27985 Z. Katibi 304 İfade Sahibi
İmza İmza İmza

Savcılıktan ayrıldıktan sonra Siirt Valiliği'ne yöneliyorum. Daha öncesi Nusaybin Kaymakamlığı yapan ve Siirt Valiliği'ne buradan atanan Atilla Koç, da-

ha çok yöredeki dinci faaliyetleriyle tanınıyor. Nusaybinli Mustafa Değer, Koç için bana «beş vakit namazını camide kılar. Boş vakti oldu mu caminin avlusuna oturur, gelen giden Müslümanların tesbih ve fesleriyle ilgilenir» demişti.

Vali Bey'in yanında Siirt'in Anaplı Belediye Başkanı Mahmut Çalapkulu'da vardı. Çalapkulu'yla görüşmemiz o ana kadar —kendisinin kabul etmemesi üzerine— mümkün olmamıştı. Daha makam odasından ayağımı içeri atmamıştım ki enseme savcı Erdoğan'da belirdi.

«Evet sayın muhbir vatandaş» diye söze başladı Vali Atilla Koç. «Devlet aleyhine birtakım faaliyetlerde bulunuyormuşsun? De diyeceğini.» Hoppala bu da nereden çıktı demeye kalmadan sözü yine vali aldı: «Sakin yalan söyleme tamam mı.» Besbelli beni proveke ediyor diye geçirdim içinden. Kendime sabır dileyip bilmem kaçınıcı kez başladım yine olayı anlatmaya. Ne var ki, ben anlattıkça Vali Koç «olmaz, olamaz, yalan söylüyorsun, bu halk sürü değil» gibisinden laflar edip sözümü kesiyor. «Bu senin anlattıkların doğruysa şimdiye kadar bu halkın isyan etmesi gerek, neden isyan etmediler öyleyse atıp tutma tamam mı» deyince elim gayri ihtiyarı önümde duran kül tablasına uzandı. Kaldırıp fırlatacak kafasına. İşte o an aklıma o dereye atılan insanlar, onların yakınları geliyor ve sanki onlar elimi kül tablasından kesercesine koparıyorlar. Yapamıyorum. Ve Sayın Vali beni hiçbir açıklama yapma gereği duymadan kapı dışarı ediyordu.

O da ne! Daha Siirt Hükümet Konağı'nın dış kapısından adımımı dışarı atmadan, etrafım 20'ye yakın sivil polis sarıyordu. Apar-topar bindirildiğim 56 AP 993 (bu plakayı sonradan öğrenecektim) plakalı renault marka taksiyle getirildiğim otobüs terminalinde karga-tulumba atıldığım bir otobüsle il dışına çıkarılıyordum. «İtiraz-mitiraz» dinlemiyor hiçbiri. «Amirler»i öyle istemiş fakat benim bu amirlerle görüşmem de ya-

sak. Sabahtan beri birşeycik daha girmemiş boğazımdan. Midem kazanıyor açlıktan. Kaldı ki, mutlaka gidip 'C'yi görmeliyim. C, Siirt'te seyyar satıcılık yapan bir Eruhlu. Kasaplar Deresi'ne atılmış Eruh-Şırnak yöresinden 17 kişinin isim listesi ve yakınlarının adreslerini verecek bana. Kurtalan yol ayrımında otobüsü durdurup inmek istiyorum, Oha, bir de ne göreyim benimle birlikte beş kişi daha inmek istiyor ve hemen telsizler çalışıyor» malûm misafir inmek için harekete geçti...» Yo, geçmedi. Devam ediyorum. Diyarbakır'a gidiyorum... Diyarbakır oto garından dönüp arkama bakıyorum, kimsecikler yok. Gidip otobüs şöferine soruyorum. Hepsi de Silvan'da inmişler. Ya sabır deyip şehre gidiyorum.

Aradan birgün geçtikten sonra Siirt'e birkez daha gidiyorum. Ve işte o gün ne kadar çok ama çok önemli biri olduğum anımsatıldı bana. İlk defa gördüğüm böyle bir ilgi beni hayli keyiflendirdi. Kalabalık ve heyecanlı bir kitle karşıladı beni. Üstlerinden akan sefalet bakılırsa «garibanlar»dı bunlar. Hem de ne gariban 56 AP 993, 06 SY 275 ve 56 AU 210 plakalı «özel» otolara doluşup beni takip etmeleri görülmeye değerdi doğrusu. Tabii bir de ellerinde bayraklar çocuklar dizilseler yol kenarına hiç de fena olmayacaktı ya neyse. Bu kadarı da yeterdi bu biçare için.

Üçü «yakın koruma», dokuzu «merasim bölüğü»nden bir düzine insanı peşime takip önce camiye (evet camiye), sonra hamama ardından bir kunduracıya girip çıktıktan sonra Siirt Savcısı Mustafa Erdoğan'a uğrayıp «alınan önlemler» için bir teşekkür ettikten sonra gerisin geri döndüm Diyarbakır'a. İçim rahat olarak tabii. İş kotarılmıştı zira. Şimdi istikamet İstanbul'du...

Ve tarih: 29 Ocak 1989. *SIİRT'TE İNSAN ÇÖPLÜ-ĞÜ* başlıkla Türkiye'den birinci haber olarak 2000'e *Doğru*'da veriyoruz Kasaplar Deresi'ni. Gelişmeleri Van büromuzdan takip etmeye çalışıyorum. Bir gün son-

rası, 30 Ocak günü telefonum aralıksız çalıyor. BBC'den, *The Independent*'ten, *The Times*, *The Guardian* ve Batı Alman Basını Ajansı DPA'dan habire arıyorlar. Hepsi de Kasaplar Deresi'ne ilişkin olarak ayrıntı istiyorlar benden. 30 Ocak günü bütün yabancı basın ajansları ve gazeteleri Türkiye'den birinci haber olarak Kasaplar Deresi'ni geçiyorlar.

İngiltere'nin en çok satan bağımsız gazetesi *Independent* 31 Ocak günü haberi birinci sayfadan *Butcher's River begins to yield its grisly secrets* (Kasaplar Deresi sırlarını açığa çıkarıyor) başlığıyla veriyordu. BBC, 30-31 Ocak akşamları Türkçe yayınlarında yine birinci haber olarak Kasaplar Deresi'ni veriyordu. BBC'si aynı zamanda Siirt'te avukatlık yapan değerli insan avukat Zübeyir Aydar'la konuya ilişkin bir de söyleşi yapıyordu. 31 Ocak tarihli *The Guardian* gazetesi ise, *Kurdish rebel corpses 'are left to rot' on rubbish dump* (Kürt militanların cesetleri çöplükte çürümeye bırakılıyor) başlığıyla haberi Dış haberler sayfasında vermişti. Ne var ki, *The Times*'den DPA'ya kadar çeşitli basın ajansı ve gazetelerinin büyük ilgi duyduğu bu habere Türk basınında rastlamak mümkün değildi. Hele hele bu pek «demokrat» basın çevresini anlamak hiç mümkün değildi...

Ve bir utanç belgesi. 12 Şubat 1989 tarihli *Hürriyet* gazetesi, Londra kaynaklı —*The Times*'den alıntı yaparak— «Teröristler çöplüğe gömülüyor» başlığıyla «Kasaplar Deresi'nden söz eder oluyordu.» İngiltere'de yayınlanan *The Times* Gazetesi'nde, son dört yıldır öldürülen Kürt teröristlerin Siirt yakınlarındaki bir çöplüğe gömüldükleri öne sürüldü. Çöplükte tonlarca toprak yığınının bulunması nedeniyle, çöp arabalarının buraya erişemediği iddiasına da yer verildi. *The Times* muhabirlerinin, tercüman aracılığıyla konuştukları Kürtler, son bir ayda en az 67 Kürdün cesedinin, bu çöplüğe gizlice gömüldüklerini söylediler... Mihrişah

SAFA adlı Hürriyet muhabiri «Londra'dan bildiriyor»du tüm bunları. Siirt nere Londra nere demeyin. Boş verin gitsin...

13 Şubat 1989 günü çağrıldığı Van Cumhuriyet Savcılığı'nca, Siirt Savcılığına iletmek üzere talimatla ifadem alınıyor ve elimdeki belgeleri bir dosya halinde sunuyordum. 1989/37 Talimat sayılı ifade tutanağımı tarihi bir belge niteliği taşıyor olması sebebiyle buraya alıyorum.

TALİMAT İFADE TUTANAĞI

İFADE SAHİBİ: Günay Arslan, Mehmet oğlu 1960 Doğumlu Van İli Özalp İlçesi Cumhuriyet Mahallesi Nüfusuna kayıtlı olup, Van Perihanoglu İş hanı Kat 2 No: 7 de oturur. Siirt C.Savcılığının 31.1.1989 tarih ve 1989 52 Hz sayılı Talimatı okundu, olay hakkındaki delilleri soruldu:

1 — Heybet Timurtaş adlı bayan Eruh, İlçesi Ağaçyurdu Köyünde ikamet etmektedir. Kocası Bedrettin Timurtaş'ın 13 Haziran 1985 günü Köye gelen Komando Birliği Komutanı bir yüzbaşı tarafından öldürüldüğünü cenazenin kendilerine verilmeyip, Kasaplar Deresi'ne atıldığını iddia ederek haber yaptığımız esnada tarafımıza istihbar edildi.

2 — Şırnak Kırkkuyu Köyünden Bahri Aslan adlı şahsın gözetilmesine alınıp, ailesine iki gün sonra öldüğüne ilişkin zabıt imzalatılmıştır. Anılan şahsın cenazesi ailesine teslim edilmeyip kasaplar deresine atıldığı annesi tarafından bizlere iletilmiştir.

3 — 2 Nisan 1988 günü Mardin İli Kilise düzü mevkiinde güvenlik güçleri ile girdikleri çatışma sonucu ölü olarak ele geçen 20 PKK militanı arasında Cizre İlçesi Yeşilyurt Köyünden Murat Kaya adlı şahısta bulunmaktadır. 4 Nisan tarihli Cumhuriyet Gazetesi ve Orha haber ajansının bildirdiğine göre bu şahıs çoban

olup. yanlışlık sonucu öldürülmüştü. Babası Mehmet Kaya bizleri oğlunun gözaltına alındığını, öldürüldükten sonra cesedinin verilmeyip, kasaplar deresine atıldığını belirtmiştir. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir. Ancak biz Kasaplar Deresine atılmış kimi halkdan insanların kimi de ölü olarak ele geçen PKK'cılarının tesbit ettiğimiz kadarını isimlerini yazmakla yetiniyoruz. Yetkililerin olayı aydınlığa çıkarılması hususunda gerekeni yapacağı inancı ile tamamen tarafsız ve mesleğime duyduğum saygı gereği belirtiyorum. Elimde 44 şahsın ismi bulunmaktadır. Ancak Kasaplar Deresi'nde atılmış yüzlerce insanın bulunduğu halk arasında yoğun bir şekilde ifade edilmektedir.

Kasaplar Deresine atılmış 44 kişinin isimleri şunlardır. Şefik Cin, Sami Eren, İrfan Eren, Bedrettin Timurtaş, Ömer Aydar, Sadık Çetin, Süleyman Kardeş, Hasan Cebedak, Ali Kaya, Ali Sevilgen, Nurettin Oktay, Abdurrahman Motor, Vasfı Kılıç, İsmail Ağa, Mehmet Ağa, Celal Hoca Leyla (Kot isim) Asıl ismi belli değil, İbrahim (Soy ismi yok), Hazal Sakık, Hamit Bafi, Hacı Hilvanlı, Ali (Soy ismi yok), Ahmet Aydın, Mehmet Şirvan, Mehmet Oktay, Kasım Kocaman, Mahsum Korkmaz, Ali Uğur, Doktor Seyfi (Kot isim) Ahmet Evgin, Seyithan (Soy ismi yok), İbrahim (Soy ismi yok), Hasan Akan, Ömer Sofi, İbrahim Savuş, Bahri Aslan, Ramazan Erbek, Halil Enver, Murat Kaya Hasan (Soy ismi yok), ayrıca 16 Ocak 1989 günü makamında görev yaptığım ve Kasaplar Deresinde üç kişinin bulunduğunu belirten olağanüstü hal Bölge Valisi Hayri Kozakcıoğlu da diğer üç ismin tesbit edileceği görülmektedir, dedi. Bilgi ve görgüsünün bundan ibaret olduğunu beyan etti beyanı okundu doğruluğunu imzası ile tastik etti.» 13.2.1989

C. Savcı Yrd. - 24203

Yazman

İfade Sahibi

1989/37 Talimat.

Buraca işi biten Talimat evrakının ikmalen SİİRT C.Savcılığına gönderilmesine. 13.2.1989

C.Savcı Yrd. - 24203

SHP —şimdi bağımsız— Kars Milletvekili Mahmut Alnak 16 Şubat 1989 günü İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli'nin yanıtlaması istemiyse Kasaplar Deresi için bir soru önergesi veriyordu. 17 Şubat tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan önergede, Alnak, iddiaların doğru olup olmadığını soruyor ve «iddialar doğruysa bugüne kadar sahibi bulunmayan kaç ceset hangi tarihten itibaren Kasaplar Deresi olarak bilinen belediye çöplüğüne gömülmüştür? Sahibi bulunmayan cesetlerin dini vecibelerine uyulmadan şehir mezarlığı yerine çöplüğe gömülmesini insani değerlerle bağdaştırabiliyor musunuz» diye de ekliyordu. Alnak'ın İçişleri Bakanı Kalemli'ye yönelttiği yazılı soru önergesinin tam metni şöyle: «Kasaplar Deresi'ne işkencede ölen ve gözaltında kaybolan cesetlerin gömüldüğü doğru mudur? Cesetleri çöplüğe kim hangi yetkiye dayanarak ve nasıl bir insani sorumluluk duyarak atmaktadır. Yetkililer bu cesareti kimden ve nasıl almaktadır?

— 12 Eylül'den sonra çatışmada kaç PKK militanı öldürülmüştür? Öldürülen bu militanların sahibi bulunamayan cesetleri nereye gömülmektedir? Doğu'da 'Kasaplar Deresi'nin başka örnekleri de var mıdır?

— Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ile Siirt Valiliği'ne söz konusu alana cesetlerin gömüldüğü yolunda şikayetler gelmiş midir? Gelmişse valilik şikayetler üzerine ne gibi bir işlem yapmıştır?»

Aradan tam bir yıl geçti bu soru önergesine yanıt verilmedi.

Öte yandan Yabancı basın-yayın organlarının yanı sıra çoğu Türkiye'den gitmiş mültecilerin oluşturduğu siyasi parti ve örgütlerde harekete geçiyor ve İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, muhalefet lideri Neil Kinnock, Dışişleri Bakanı Sir Geoffery Howe, Parlamento Grubu Başkanı Lord Avebury, Avrupa Parlamentosu Başkanı, Avrupa Konseyi Başkanı, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu Başkanı, Anglikan Kilisesi Lideri D. Runcie, Uluslararası Af Örgütü, C.E.D.R.I.

Helsinki Watch Komitesi, Kızılhaç Örgütü ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na «Sorumlular Saptansın» başlıklı bir protesto metni gönderiyorlardı. Metni imzalayanlar; Rızgari, Türkiye Kürdistan Sosyalist Partisi, Kemal Burkay, Sosyalist Parti, Kürdistan Öncü İşçi Partisi (PKK), Türkiye Devrimci Komünist Partisi, Türkiye Birleşik Komünist Partisi, Dev-Yol, Vatan Partisi, Londra Kadınlar Grubu, ile Sosyalist İşçi taraftarları idi. İngilizce olarak yazılan metinde şunlar yer alıyordu:

«Sevgili, , , , ,

Güneydoğu'daki Siirt kenti dışında ve Kasaplar Deresi olarak bilinen belediye sınırları içindeki çöplüğe yüzlerce Kürt'ün gömüldüğünü haftalık 2000'e Doğru dergisi haber verdi. Daha sonra bu iddialar aynı zamanda *The Independent*, *The Guardian*, *The Times* ve *BBC* tarafından ileri sürüldü.

Güneydoğu Olağanüstü Hal Bölge Valisi, Sayın Hayri Kozakçıoğlu'da adı geçen dergiyle söyleşisinde 3 kişinin Siirt'teki çöplükte gömülü olduğunu kabul ederek şöyle demiştir: «Gömülenler geçen yıl 2 Şubat'taki bir çatışmada öldürülmüş ve akrabaları tarafından alınmışlardır.»

Bununla birlikte, tutuklanıp sonra da kaybolanların yerli akrabaları bunların Şırnak ilçe görevlilerince sorgu sırasında öldürüldüklerini öne sürüyorlar.

Sayın Kozakçıoğlu, cesetlerin kazı yoluyla topraktan çıkarılmasına izin verme yetkisinin yerel savcıya ait olduğunu vurgulamakta. Ne ki, Cumhuriyet Savcılığına ilgili aileler tarafından yapılan tüm başvurular süresiz olarak geri çevrilmekte. Aynı biçimde Türk Hükümeti de şimdiye kadar bu iddialara ilişkin herhangi bir açıklama yapmamıştır.

Bu da Türkiye Kürdistan'ında yaşayan Kürt halkına karşı hükümetinin uyguladığı zulmün bir başka örneğidir. Geçen 10 yıllık dönemde, Kürt halkı vahşi bir baskıya maruz kalmıştır. Binlerce kişi tutuklanıp

işkence görmüştür. Birçok mahkûm işkence ve açlık grevlerinden ötürü yaşamını kaybetmiştir. Güvenlik kuvvetleri tüm köylere baskın yapıp, kuşatmışlardır. Çok değil bir ay önce, Yeşilyurt köylüleri Binbaşı komutasındaki asayiş güçlerinin silahlarının tehdidi altında zorla dışkı yemişlerdir.

20. yüzyılın sonuna yaklaştığımız bu dönemde, bir hükümetin kendi uyruğundakilerin geniş bir kesimine böyle davranması büyük bir rezalettir. Türk hükümeti bu tür zalimce uygulamaları durdurmalı, insan hakları ve demokrasinin temel kurallarına (Yadsınamayan kendi kaderini tayin hakkı da dahil) saygı göstermelidir.

Aşağıda imzası olan bizler, savaş tutsaklarına karşı muamele yöntemlerini belirleyen Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'yle işkence konusundaki uluslararası anlaşmaları vahşice ihlal eden bu tür insanlık dışı ve vahşi suçlardan son derece rahatsız olan bizler; aşağıdakilerin yerine getirilmesini Türk hükümetinden istemeye çağırıyoruz sizleri:

Bu konunun araştırılması,
Alınan sonuçların açıklanması,
Ve Sorumluların Mahkemeye Sevkedilmesi.
"Saygılarımızla."

Tarih: 21 Şubat 1989. Saat: 7.30. Sabah ayazında yedi kişi bir o yana, bir bu yana koşturup duruyoruz. Herkes bulduğunu bir diğerine gösteriyor. Bu kez yalnız değilim. Sosyalist Parti'den Genel Sekreter Yalçın Büyükdaglı, Merkez Karar Kurulu üyesi ve parti avukatlarından Nusret Senem, Diyarbakır il örgütü başkanı Veysi Goral, *Cumhuriyet* gazetesinden Cengiz Mumay ve Alman ARD Televizyonu'ndan iki görevli ile birlikte Kasaplar Deresi'nde incelemelerde bulunuyoruz. Bir kanlı giysi buluyoruz ilkin, sonra kurşunlarla delik deşik olmuş bir parka, sonra da yeni açılmış bir mezar.

İki saat süren araştırma sonrası, iki çuval dolusu

bulgu toplayıp dönüyoruz Siirt il merkezine. Bu kez istikamet Savcılık... Siirt Savcısı, olayın uluslararası bir boyut kazandığını, çeşitli yabancı basın kuruluşlarından her gün telefonlar aldığını, her aşamada bakanlığa bilgi verildiğini açıklıyordu. Savcı Mustafa Erdoğan, eklemeyen de edemiyordu: «Önemli olan devletin prestiji...» Devletin saygınlığını asıl bu tür uygulamaları yapanların ve onlara göz yumanların sarstığını söyleyen SP Genel Sekreteri Büyükdağlı ise derenin biran önce açılmasını talep ediyordu.

O gün savcılığa, elimdeki bütün belgelerin birer nüshası ile Kasaplar Deresi'ne atılmış ve o tarihe kadar tespit edebildiğim 46 insanın isminden oluşan bir listeyi sunuyordum. Artık kanıt yok diyemezlerdi nitekimde öyle oldu. Başsavcı Erdoğan, bu kez de ödenek yokluğundan yakınarak, «şimdi Ankara'ya yazıp ödenek isteyeceğiz, gönderirler mi, göndermezler mi, gelen ödenek yeter mi, yetmez mi» diyordu. Halka karşı işlenen suçlar söz konusu olduğunda ödenek bulamayan devletin, kendi halkına karşı suç işlediğinde ise her şeyi halledebileceğine dikkat çeken Büyükdağlı, Sosyalist Parti olarak Kasaplar Deresi'nin açılması için gerekli teknik araçları ve insan gücünü sağlamaya hazır olduklarını belirttiyse de, bu öneri de Başsavcı tarafından reddediliyordu.

Evet, Kasaplar Deresi'ni açacak para bulamayan devlet, Doğu ve Güneydoğu'da görev yapan güvenlik güçlerine biri normal, biri asayiş tazminatı, biri de olağanüstü hal tazminatı olmak üzere toplam üç ayrı maaş veriyordu. Ayrıca bölgede yakalanan her kişi için 2 milyon ölü olarak ele geçenler için ise 4 milyon lira da ödül ödeniyordu. Sahi, öldürüldükten sonra Kasaplar Deresi'ne atılmış insanlar için toplam ne kadar ödül ödenmişti acaba?

Savcılığa sunduğum belgelerin birer suretini de yerel basına veriyordum. Bu kez *Cumhuriyet*, *Günaydın*,

Hürriyet ve *Milliyet* gazetelerinde olaya geniş yer veriliyordu. Kasaplar Deresi artık kamuoyuna mal olmuştu ancak bu tepkiler derenin açılmasına yetmiyordu. Kamuoyunun aktif desteğini sağlamak için *Cumhuriyet*'e ilan vermek istiyordum. Ancak, 25 Şubat 1989 tarihli ilan metnim *Cumhuriyet* tarafından «hukuki sakıncası» bulunduğu gerekçesiyle yayınlanmıyordu. Kararı ve değerlendirmeyi okuyucuya bırakarak ve bir anlayışı vurgulaması açısından, ilan metnini aşağıya alıyorum.

Türk ve Dünya Kamuoyuna

KASAPLAR DERESİ AÇILSIN

Çoğunluğunu gözaltında işkence sonucu ölenlerin oluşturduğu yüzlerce insan, Siirt'teki Kasaplar Deresi'ne mundar birer et parçası gibi atılmış, üzerleri Siirt Komando Tugayı'nın çöpleriyle örtülmüştür.

Aralarında eski Ağrı Belediye Başkanı Orhan Alpaslan'ın da bulunduğu 46 kişinin ismini, belgeleri ve görgü tanıkların görgüye dayalı beyanları Siirt Savcılığı'na verildiği halde, yetkililer kanıtların kendilerine iletilmediğini kamuoyuna açıklayabiliyorlar. İstenildiğinde ilgili-ilgisiz herkese, her kuruma belgeler verilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin çağdaş, demokratik ve uygarlaşma gayretleriyle taban tabana zıt, Hitlervari bu uygulamalara bir son verilmesi ve insansal nedenlerden ötürü Kasaplar Deresi (İnsan Çöplüğü)'nin açılması bir zorunluluk haline gelmiştir. «Ben insanım» diyen herkesi Kasaplar Deresi'nin açılması için dayandırmaya çağırıyorum..

Günay Aslan
Gazeteci

Türkiye'nin orta yerinde kanayan bir yara. Açık bırakılıyor. Üstüne gitmeye cesaret edilemiyor. Ancak, basın ve kimi demokratların yine de işi bir ucundan tutması bir sonuç alınmasına yol açıyor.

Tarih: 2 Mart 1989. Kasaplar Deresi'nde, elinde kürekle kazı yapan genç bir adamı görenler, uzun süre na yaptığına bir anlam veremiyorlardı. Şık giyiminden, bir işçi veya köylü olmadığı anlaşılıyordu. Adı Fuat Atalay'dı; 'SHP Diyarbakır Milletvekili ...Görevli olarak yollanmıştı. Kasaplar Deresi'nin ününü duymuş, dayanamayıp kazma-kürekle soluğu burada almıştı.

Daha bir metre kazmamıştı ki küreğinin ucuna bir kuşak takıldı. Derken bir ayakkabı, arkasından bir parka. Derine indikçe bulgular zenginleşiyordu. Ne var ki elindeki aletlerle daha derine inmesi de mümkün değildi.

Genç milletvekili ertesi sabah geldiğinde şaşırtıcı bir manzara ile karşılaştı. Birileri çok daha güçlü araçlarla kazı yapmıştı aynı yerde. Hemen kente dönüp savcı Mustafa Erdoğan'ın kapısına dayandı. Olan biteni anlatıp oradaki cesetlerin gizlice çıkarılarak başka yere gömüldüğünden, böylece kanıtların yokedilmeye çalışıldığından kaygı duyduğunu ilave etti. Bir de dilekçe sunup derenin, muhafaza altına alınmasını, savcılığa burada kazı yapılarak gerçeklerin su yüzüne çıkarılmasını ve sorumluların bulunarak kanuni takibat başlatılmasını istedi.

Fuat Atalay, 5 Mart 1989 günü de, Başbakan Turgut Özal'a yazılı bir soru önergesi yöneltiyordu. Güneydoğu'da Siirt'teki Kasaplar Deresi benzeri birçok yer bulunduğunu belirten Atalay, bunlarla ilgili olarak soruşturma açılmasını istiyordu.

Tahmin edildiği gibi Atalay'ın soru önergesi de yanıtız bırakıldı. Ancak Atalay'ın derede kazı çalışması yapması basının ilgisini çekmişti. 6 Mart tarihli *Millet*, *Günaydın* ve *Hürriyet* gazeteleri, «Korkunç İddia», «Kasaplar Deresi Mezarlık mı» ve «Kasaplar Deresi Muamması» başlığıyla olayı veriyorlardı. *Cumhuriyet* gazetesinden Cengiz Mumay ise bir yandan SP'nin deredeki incelemelerini verirken öte yandan da 46 kişilik isim listesi ve savcılık nezdindeki gelişmeleri üç gün üst üste gazetesinde haber yapıyordu.

Sosyalist Parti'nin Kasaplar Deresi araştırması başında cılız bir ilgi görmüştü. Basının Sosyalist Parti'ye olan «ard niyet»inden başka olayın bir başka boyutu daha vardı. 2000'e *Doğru* dergisi dış haberler sorumlusu Faik Bulut'un, 27 Şubat 1989 günü SP İstanbul il örgütü demokrasi pancasına aştığı olaya ilişkin eleştirileri bir anlayışı vurgulaması ve sürece katkısı sebebiyle yüksek değerdedi. «*HEBA EDİLEN BİR FIRSAT*» başlıklı yazıda şu görüşlere yer veriliyordu:

«2000'e *Doğru* büyük bir cesaret örneği göstererek Siirt'deki 'İnsan Çöplüğü'nü ortaya çıkardı. Sadece Türkiye düzleminde değil, Avrupa çapında da öncülüğünün kanıtını oluşturdu bu haber. Öncü görev ile günlük, eyyamcı ürkek ve fırsatçı tutumlara örnek olarak *Cumhuriyet* gazetesiyle 2000'e *Doğru*'nun yayın çizgileri gösterilebilir. Nitekim adı geçen gazetenin Siirt muhabiri Cengiz Mumay, 1985'ten beri bu olaydan haberi olduğunu ve gerekli büro merkezlerine bunu bildirdiğini ifade etmişti bize. Ve 'çöplük'teki insan sayısı açıklanan/ortaya çıkarılan/gayri resmi olarak saptanabilenlerin üstünde. Ancak konumuz bu değil.

İyi Siyasi Öncülük Eksik ve Kusurlu Uygulamalar

Dergi yayının ardından Sosyalist Parti öncü özsesisiyle olaya el atmış ve Genel Sekreter Yalçın Büyükdagli'nın başkanlığında bölgeye hareket etmiştir. Bu, sıcağı sıcağına olaylara nasıl el atılabileceğinin güzel bir örneğini oluşturmuştur. Hatta cesaretli çıkışın sadece Türkiye'de değil, Avrupa'daki demokratik çevrelerde bile yankısı olmuştur. Nitekim Alman ARD Televizyonu olayı görüntülemiş, SP'nin propagandasını yapmıştır. İngiltere'deki Türkiyeli devrimcilerin girişimiyle konu İngiliz parlamentosunda görüşülmüş ve bazı milletvekilleri hem derginin hem de olayın adını anaarak konuşmuş, Türkiye'ye mektuplar yazmışlardır.

İş bununla kalmamış, Doğu'da hızla güç kaybeden SHP, yeniden olaya el atmak durumunda kalmıştır. Ancak SP'nin arkasında kalabilen bir hamle yapmıştır. Olay daha da gelişecektir. Yeter ki SP yeni ve daha yaratıcı pratiklerle konuyu gündemde tutabilsin. Beklentilere cevap verebilsin ve bütünsel/kısmî sonuçlar alabilsin.

Kuşkusuz bu SP'nin olumlu yanıdır. Siyasi öncülüğün bir ifadesidir. Böyle giderse Doğu'da büyük itibar kazanacağı söylenebilir.

Oysa SP kurmayları, olayı acemi biçimde ele almışlar ve neredeyse «bencil/tekkeci» bir zihniyet diye tanımlanabilecek bir ideolojik zaafa düşmüşlerdir. Örneğe, daha eylem takviminin ne olup olmadığı olaya katılabilecek taraflara bildirilmeden, Ankara'dan bir SP heyetinin Siirt'e hareket edeceğini öğrendiğimde çok şaşırdım. Daha önce SP Genel Başkanı Ferit İlsever ve diğer arkadaşlara sunduğumuz önerinin esası şuydu: «Başta SP olmak üzere kendine devrimci diyen, konuya yakın ilgi duyan herkes kazma küreğe sarılarak Kasaplar Deresi'ne gitmeli. Kayıp oldukları belirlenen kişilerin akrabalarıyla gerekli temaslardan sonra sözkonusu çöplük kazılmaya başlanmalı! Olağanüstü Hal Bölge yetkililerinin yapacağı fazlaca birşey yoktu. En çok izinsiz kazı yapmaktan bir-iki/birkaç kişiyi gözaltına alır; sorgular ve 3-5 gün gözaltına aldıktan sonra serbest bırakırlardı. Nitekim önerimiz, *Radikal Yeşiller*, *Yeni Demokراسi* ve *İnsan Hakları Derneği* temsilcilerince ilke açısından kabul görmüş, eylem takvimi ise daha sonraya bırakılmıştı.

SP heyeti, bölgeyi ve yöre koşullarını daha iyi tanımadan ve belli raporlar almadan buna sıvanmıştır. Çünkü, topoğrafik açıdan Kasaplar Deresi'nin bir ucu askeri bölgeyle sınırlıydı. Bu da bazı sakıncalar doğurdu. Keşif için gitmek demek, o bölgenin 'sıkı koruma altına alınması' ya da 'askeri bölgeye dahil edilmesi' demek olacaktı. Bu başka biçimde gerçekleşmiştir. Bu

nedenle Kasaplar Deresi'ni açmak özel çabalardan çok, yukarıdan verilecek izinlerle mümkün olacaktır bu aşamadan sonra sözkonusu izin de hükümet meselesi olarak ulusal bir anlam kazanmıştır. Doğrusu eylem de varılmak istenen hedef (cesetlerin çıkarılması ya da bu amaçla yapılacak kitle çapında kazı) yakınlaştırılmamış, uzaklaştırılmıştır. Bu yaklaşım 20 yılını örgütlü mücadeleye veren, parti yaşamı nedir bilen heyetteki arkadaşlar açısından küçümsenmeyecek bir gaf ve eksikliklerdir. Acemice davranılmıştır...»

27 Şubat tarihli *Siirt Mücadele Gazetesi*'nde «Selâminin Çöp Mezarlığı-Nevala Kasaba» başlıklı üç sütunluk bir haber yer alıyordu. «Türk Basınında yeni trajedi» altbaşlıklı haberde şunlar yer alıyordu: «Şirvan yolu üzerindeki 'Nevala Kasaba' civarında bir adıda 'Selâmi'nin çöp mezarlığı' olan yere atılan cesetlerle ilgili yayınlar Türk Basınında günün konusu.

2000'e *Doğru* dergisinin araştırdığı haberle ilgili olarak Sosyalist Parti Genel Sekreteri Yalçın Büyükdaglı'nın da şehrimize gelerek C. Savcısı Mustafa Erdoğan ile görüşüğünü ve dergi muhabiri Günay Aslan'ın da Savcıya 46 kişilik isim listesi verdiğini İstanbul Gazetelerinde okuduk.

Konuyu araştırmak isteyenlerin örneğin Mahsum Korkmaz'ın cesediyle ilgili olarak o tarihlerde ünlü gazetelerimizde çıkan haberleri okuyarak ne yalanlar uydurulduğunu hayretle görmeliler...»

Ve 22 Nisan 1989. Kasaplar Deresi'nde tarihi bir gün daha. Siirt Cumhuriyet Savcısı Mustafa Erdoğan, Siirt Belediyesi, Köy Hizmetleri ve Kara Yollarına bağlı ekipler, 70-80 kişilik Özel Harekât Tim'i, çok sayıda polis ve komando birlikleriyle etrafını denetim altına aldığı kasaplar deresinde kazı işlemine başlıyordu.

Ne var ki, 2 kilometre uzunluğundaki derenin daha 25 metrelik bir kısmındaki kazıda altı cesedin ortaya çıkması büyük bir paniğe yol açıyordu. Kazının her

aşamasında Adalet Bakanlığı'na bilgi veren Savcı Erdoğan'a —altı cesedin çıkması üzerine— bakanlıktan gelen «son verin» emriyle kazı işlemi durduruluyordu. «Bu iş burada bitmiştir. Artık kazı, mazı yok ve bir daha ceset aranmayacak» diye kestirip atıyordu Siirt Savcısı. Verilen emir gereği tüm görevliler Kasaplar Deresi'ni terk ediyordu. Ancak, herkes ayrıldıktan sonra bile komando birliklerinin dere etrafındaki «gözetleme» nöbeti devam ediyordu. Bu nöbet gecenin bastırmasıyla birlikte, Köy Hizmetlerine ait araçların taşıdıkları moloz ve çakılla derenin boydan boya kapatılması işi tamamlanmaya kadar sürüyordu. Kasaplar Deresi, moloz ve çakıldan asfalt hale getirilmişti artık.

Dereden cesetlerin çıkarılması olayı hemen hemen bütün günlük basında yer almıştı. Dış basının ilgisi ise ilk günlerdeki gibiydi. Bunların arasına İran İslâm Cumhuriyeti'nin Sesi Radyosu'nda katılmıştı. 23 Nisan günü Türkçe yayınında Kasaplar Deresi'ne geniş yer ayıran İran Radyosu, 12 Eylül ile birlikte Kürt nüfusun yaşadığı bölgelerde işkence ve baskıların had safaya ulaştığını belirtiyor ve insan hakları ihlallerinde Türkiye'nin dünyada önde gelen ülkeleri arasında bulunduğunu da açıklıyordu. İran Türkiye'ye demokrasi ve insan hakları dersi verir olmuştu. Haksız da sayılmazdı. Zira, Türkiye kendisine oldukça benziyordu ama o kendini görmek istemiyordu.

Cumhuriyet gazetesinin «Neden 22 Nisan seçildi» sorusuna Savcı Erdoğan, «rastlantı, soruşturma gereği» yanıtını vermişti.

Hürriyet'e göre ise, PKK'lı oldukları belirlenen bu altı cesedi, sahipleri bulunamadığı için buraya atmıştı güvenlik güçleri.

Kemikleri torbalara dolduran cesetlerin Hamit Dağtekin, Ahmet Tayçun, İbrahim Turçak ile İsmail isimli Suriye uyruklu PKK'lılara ait olduğunun sanıldığını yazan *Günaydın* gazetesi, BBC'nin derenin açılmasına

ilişkin olarak Avukat Zübeyir Aydar ile yapılan görüşmenin içeriğini de yazıyordu. Aydar özetle «önemli olan iddiaların doğrulanmasıdır» diyordu.

Siirt'e olayı öğrenir öğrenmez gidiyorum ve işin «puf» noktasını öğreniyorum. Siirt Savcılığı, kendisine sunduğum tanıklardan bir tek Sevdin Dağtekin'in beyanına istinaden dereyi açmıştı. PKK militanı Hamit Dağtekin'in amcası olan ve belediyede işçi olarak görev yapan Sevdin Dağtekin, göğsünü gere gere —acıdan ve kahırdan olsa gerek— kendi elleriyle, kendi yeğenini —Tugay'ın emriyle— Kasaplar Deresi'ne yuvarladığını söylüyordu. Anlaşılan Savcılık, görgüye dayalı bu tanıklığı daha uzun süre görmezden gelemez ve yok sayamazdı. Yer gösterim işine Hamit Dağtekin götürülmüş ve yeğeni ile birlikte çöplüğe atılan arkadaşlarının da yerini göstermişti. Peki ya diğer iddialar? Hiç kimse bunları ağzına almak istemiyordu.

Siirt Savcısı Mustafa Erdoğan «yapılan yapılmıştır» diyor başka bir şey demiyordu. Kendisine bu kez 73 kişilik bir isim listesi yeni tanıklar, yeni belgeler uzatıyordum. Toplu iğneyle kuyu kazar gibi üzerinde çalıştığım bu olayda savcı benim belgelerime itibar etmek istemiyor, dosyayı biran önce kapatmaya çalışıyordu. Savcıyla uzun süren tartışma sonrası, inisiyatifin kendisinde olmadığına emin olduktan sonra ayrılıyordum Siirt'ten.

Savcı Mustafa Erdoğan, alel acele tamamladığı dosyayı 25 Nisan günü «sorumluların saptanıp muhakeme edilmesi istemiyle» Siirt il idare kuruluna sevk ediyordu. 20 Haziran günü gittiğim Siirt'te, Siirt Valisi Atilla Koç, haç farızasını yerine getirmek için Suudi Arabistan'a gittiğinden dosyanın akıbetini öğrenmek mümkün olmuyordu.

Sosyalist Parti, derenin açılmasıyla birlikte Siirt'e yeni bir heyet daha gönderiyordu. Genel Başkan Yardımcılarından Ahmet Aka'nın başkanlığındaki heyet, il

de incelemelerde bulunduktan ve yetkililerle görüştükten sonra 29 Nisan günü Diyarbakır'da bir basın toplantısı yapıyordu. Kasaplar Deresi'ne atılan ve gömülenlerin yalnızca insan cesetleri olmayıp, Türkiye demokrasisinin de olduğunu açıklayan Ahmet Aka, «Demokrasi Kasaplar Deresi'nde toprağın altındadır, bu bölge bütünüyle araştırılmadan demokrasi üzerindeki ölü toprağı atılmaz» diyordu. Kasaplar Deresi'nin bir daha açılmaması için üzerine inşaat molozu döküldüğüne de değinen Aka «kanıtların üstü örtülmektedir» diyor ve «Kasaplar Deresi çöplük olmaktan çıkarılmalı, çiçeklendirilmeli ve Demokrasi Parkı olarak ilan edilmesi» gerektiğini belirtiyordu.

Aynı gün, SHP Diyarbakır il başkanı Veysi Goral'da bir basın açıklaması yapıyordu. Açıklama aynen şöyle:

«Basından ve yöre halkından aldığımız bilgilere göre Siirt ilimizdeki Kasaplar Deresi açılmıştır.

Savcının verdiği bilgilere göre halkın ve görgü tanıklarının söylediğine göre ise 6 ceset çıkarılmıştır.

Daha önce 2000'e *Doğru* dergisi tarafından açıklanan bilgiler doğrulanmıştır. Toplu mezarlık olarak kullanıldığı anlaşılan Kasaplar Deresi'nin açılması Dünya ve Türkiye kamuoyunun baskısı ile olmuştur. Ama buna rağmen Kasaplar Deresi'nin tümü kazılmamış sadece bir bölümü açılmıştır. Kazının bu kadar zaman gecikmesi cesetlerin teşhisini güçleştirmiştir.

20. yüzyılda Türkiye'de çöplüklerin toplu mezarlık olarak kullanılıyor olması ülkemiz ve insanlarımız için utandırıcı olduğu kadar düşündürücüdür de.

Biz Sosyalist Parti olarak seçilen yerin çöplük olması bir yana, Hitler'in toplu mezarlarını andıran bu uygulamayı nefretle kınıyoruz. Suçlular kim olurlarsa olsunlar mutlaka cezalandırılmalıdırlar. Savcı ve hakimleri göreve çağırıyoruz.

Çöplüğün tamamının basına ve halka açık olarak

açılması ve sorumluların cezalandırılması hem ülkemizi ve hem de insanımızı büyük bir utançtan kurtaracaktır.

Kasaplar Deresi'nde işkencede öldürüldüğü iddia edilen kişilerin de gömüldüğü ileri sürülmüştü. Çöplüğün tamamının açılması bu tür iddiaları da açıklığa kavuşturacaktır. 22.4.1989 tarihinde çıkarılan cesetlerin otopsi raporları kamuoyuna açıklanmalıdır.

Sosyalist Parti her meselede olduğu gibi bu meselede de amansız takipçisi olacak ve suçluların cezalandırılması için tüm olanakları kullanacaktır.»

Veysi GÖRAL
D.Bakır İl Başkanı

Sosyalist Parti 26 Nisan günü Ankara'da Başsavcılığa yeni bir suç duyurusunda bulunuyor ve kazının durdurulmasını kınıyordu. SP Genel Sekreteri Yalçın Büyükdağlı imzalı başvuruda «olayın bazı etkili çevrelerden gelen baskıyla kapatılmak istenildiği anlaşılmaktadır» denilerek kazının «bütün dünyanın ve basının önünde sürdürülmesi» isteğinde bulunuyordu.

Savcılığa baskı yapılarak kazının durdurulduğunu da savlayan Büyükdağlı, «mızrak çuvala sığmayacak kadar büyüktür» diyor ve «çöplüğe atılan tüm cesetlerin ortaya çıkarılmasını, adam öldürme suçunun sorumlularının bulunması ve cezalandırılması için gerekli yasal işlemin yapılmasını» talep ediyordu.

30 Nisan tarihli *Tempo* dergisinde Mehmet Korkmaz imzasıyla «Cesetler derede kasaplar nerede?» başlığıyla veriliyordu haber. Daha önce derede kazı yapmış SHP Diyarbakır Milletvekili Fuat Atalay'la bir söyleşinin de yapıldığı haberde Atalay «Suçları ne olursa olsun toplumun geleneklerini yok sayan, insani duygularını alt üst eden bu uygulamanın sorumlularından hesap sorulması gerekir» diyordu.

14 Mayıs 1989 tarihli *Adımlar* dergisi, arka kapağı

boydan boya Kasaplar Deresi'ne ayırıyordu. «Ortaya Çıkmın» haykırışıyla verilen haberde, «Kasaplar Deresi, ülkemizi insanlık ailesi içinde hiçbir zaman unutulmayacak kertede lekeleyen bir davanın adı şimdi» deniyor ve «bu lekeyi Kürt ya da Arap kökenli halkın» çalması «12 Eylül'ün gözü dönmüş faşistlerinin çaldığı» yazılıyordu.

Herkes birşeyler yazar ve söyler olmuştu, ancak bu seslere kulak verilmiyordu artık. Üniformalı kasaplar bu kez katıydılar. Dereyi açtırmayacaklardı. Ama nereye kadar. İşte buna olan inancımınla çalışmamı ilk günün heyecanı ve sorumluluğuyla sürdürüp duruyordum. 20 Haziran günü yeniden dayandığım Siirt Savcılığı'nın kapısında «Savcı her ne kadar dosyanın Valiliğe gönderildiğini söyleyip durduysa da— yeni bir dilekçe vermeden ayrılmıyordum.

Bu dilekçemi de buraya alıyorum:

**«SİİRT CUMHURİYET BAŞ SAVCILIGI'NA SUNULMAK
ÜZERE CUMHURİYET SAVCILIGI MAKAMINA
ÖZALP**

Özü: Kasaplar Deresi Hakkında .

İlk olarak 17 Ocak 1989 günü makamınıza vermiş olduğum bir dilekçe ile Siirt ili Şırnak yolu üzerinde bulunan Kasaplar Deresi'ne gerek işkence sonucu ve gerekse girdiği çatışmalarda ölmüş insanların atıldığı belirtilmiş ve suç duyurusunda bulunmuş idim. Ayrıca, 21 Şubat 1989 günü de makamınızda verdiğim ifade ve tanıklarımın Sevdin Dağtekin'in beyanları sonucu 22 Nisan 1989 tarihinde gözetiminizde yapılan kazı sonucu derede 6 cesedin çıkarıldığı gerçeği bu iddiaları kanıtlamaktadır.

Makamınıza sunmuş olduğum 46 kişilik isim listesi ile ilgili olarak yaptığım araştırmalar sonucunda ise, ölü sayısı rakamı 73'e yükselmiş ve buna ilişkin çalış-

malar tamamlamıştır. Bir dizi araştırma sonucu edindiğim yeni bilgileri makamınıza iletiyor ve Kasaplar Deresi'nin açılması zorunluluğunu ifade etmek istiyorum. Olayı Türkiye ve dünya kamuoyunun gündemine getiren, yaşadığı çağa tanıklık etme gereğinin yüklemiş olduğu insanı ve mesleki sorumlulukla, makamınızın gerekeni yapacağı ve sorumlularını saptayacağı inancındayım, Saygılarımla.

Günay ASLAN

20 Haziran 1989

G a z e t e c i

EKİ: 3 sayfalık isim listesi (73 kişilik)

ADRES: *Sokak* dergisi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölge Temsilcisi. Perihanoglu İş Hanı Kat: 2 No: 7

VAN

(Özalp ilçesi Cumhuriyet Mahallesi No: 56'da misafir)»

20 Haziran 1989 günü Siirt Savcılığı'na sunduğum —Kasaplar Deresi'ne atılmış olanlara ait— 73 kişilik isim listesini buraya da alıyorum.

1 — *Mehmet Sevgat*. 2 — *Süleyman Erdem*. 3 — *Orhan Alpaslan*. 4 — *Ferhan İl*. 5 — *Cevdet Günerhan*. 6 — *Mehmet Ağarsan*. 7 — *Yaşar Kahraman*. 8 — *Abdulmecit Yılmaz*, 9 — *Hamit Avcı*. 10 — *Salman Kara*. 11 — *Celal (kod adı Halil) adlı militan*. 12 — *Abdullah Acar*. 13 — *Çiçek Selcan*. 14 — *Emin Sarık*. 15 — *Kazım Sürgeç*. 16 — *Fadıl Tunç*. 17 — *Hazal Sevilgen*. 18 — *Donar Akay*. 19 — *Hanem Yaverkaya*. 20 — *Bedri Merivan*. 21 — *Cemil Tunç*. 22 — *Mehmet Sevilgen*. 23 — *Abdülkadir Hançer*. 24 — *Osman Şanlı*. 25 — *Ekrem Güven*. 26 — *Ahmet İbin*. 27 — *Ahmet Ali Demir*. 28 — *Murat Zeyrek*. 29 — *Mehmet Şeyh Gündüz*. 30 — *Adife Sakık*. 31 — *Ahmet Ergin*. 32 — *Hüseyin Yıldız*. 33 — *Ramazan Kaplan*. 34 — *Ali Uğur*. 35 — *M. Sait Yıldırım*. 36 — *Enver Durar*. 37 — *Medeni Keleşoğlu*. 38 — *Abdülkadir Bilim*. 39 — *Ahmet Çelik*. 40 — *Hamit Doymak*. 41 — *Zübeyir Yıldırım*. 42 — *Hamit Dağtekin*.

43 — *Suriye uyruklu İsmail*. 44 — *Ahmet Taygur*. 45 — *Cemal Tepe*. 46 — *İbrahim Turçak*. 47 — *İrfan Eren*. 48 — *Bedrettin Timurtaş*. 49 — *Ömer Aytur*. 50 — *Ali Kaya* 51 — *Nuretin Oktay*. 52 — *Vasfi Kılıç*. 53 — *Hamit Bafı*. 54 — *Leyla Dal*. 55 — *Ahmet Aydın*. 56 — *Mehmet Dağ*. 57 — *Kasım Kocaman*. 58 — *Mehmet Oktay* 59 — *Mahsum Korkmaz*. 60 — *Ekrem Bidal*. 61 — *İbrahim Kurt*. 62 — *Hasan Akan*. 63 — *Ankaralı Mustafa*. 64 — *Sofı Ömer*. 65 — *İbrahim Savaş*. 66 — *Ramazan Erberk*. 67 — *Veysi Yıldırım*. 68 — *Murat Kaya*. 69 — *Nezir Yavuz*. 70 — *Ali Ekrem Bidav*. 71 — *Haydar Uzunyol*, 72 — *Harun Aras* 73 — *Tekin Sevim*.

Kasaplar Deresi ile ilgili koşuşturma sürerken, 4 Haziran 1989 tarihli *2000'e Doğru* dergisinde «Şırnak'ta İki Toplu Mezar Daha» bulunduğu haberi veriliyordu. Şırnak Alay Komutanlığı'nda vatani görevini yapmış «Kurt Çavuş» lakaplı Abdülkadir Mukyan'ın itirafları sonucu, Şırnak, Erüh, Uludere mıntıklarında meydana gelmiş çatışmalar ve Şırnak'ta gözaltında öldürülen kimi insanların bir bölümünün bu çukurlara atıldığı saptanıyordu. Siirt Anap milletvekili Kemal Birlik ile Şırnaklı Halit Uyar, Mervan Bilek adlı şahıslar da savları doğrulayan açıklamalarda bulunuyorlardı.

Ne var ki, bu savlara ilişkin herhangi bir kovuşturma bu güne değin açılmış değil. Nasıl açılın ki, daha 7 Aralık 1989 günü yani aradan tam dokuz ay geçtikten sonra, Kasaplar Deresi dosyası için toplanan Siirt İl İdare Kurulu —Deftardar, Nüfus Müdürü, Veteriner, Ziraat Teknisyeni ve Vali Muavini'nden oluşuyor— dosya için «*Men-i Muhakeme* kararı veriyordu. Pardon ama, biraz sıkardı galiba. Üniformalı eli kanlı kasaplar için bir deftardarın «*luzüm-u muhakeme*» kararı vermesi. Hiç de süpriz olmadı. Beklediğim bir karardı zira. Ve ne yazık ki, Kasaplar Deresi gibi belki daha yüzlerce dosya, geleceğin özgür ve demokratik toplumunda ele alınmak için sıra bekleyecekti.

Evet, toplu mezarlar bir devletin bir halka karşı sürdürdüğü katı inkâr ve imhâ politikasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. İnsan olmak; özgürlüğe gönül vermek, her şeyini halkına adanmak, soysuzluğa ve alçaklığa karşı direnmek, bütün değerler için ölüme gitmek, onurluca yaşamasını bilmek, on yıllardır, insanlığın en der tanık olduğu vahşet ortamında, benliğini ve kimliğini koruyabilme azmini ve 'erdemini gösteren bu halkın önünde bir kez daha saygıyla eğiliyorum.

Günay Aslan

Yas Tutan Tarih

33 KURŞUN

4.500 TL.

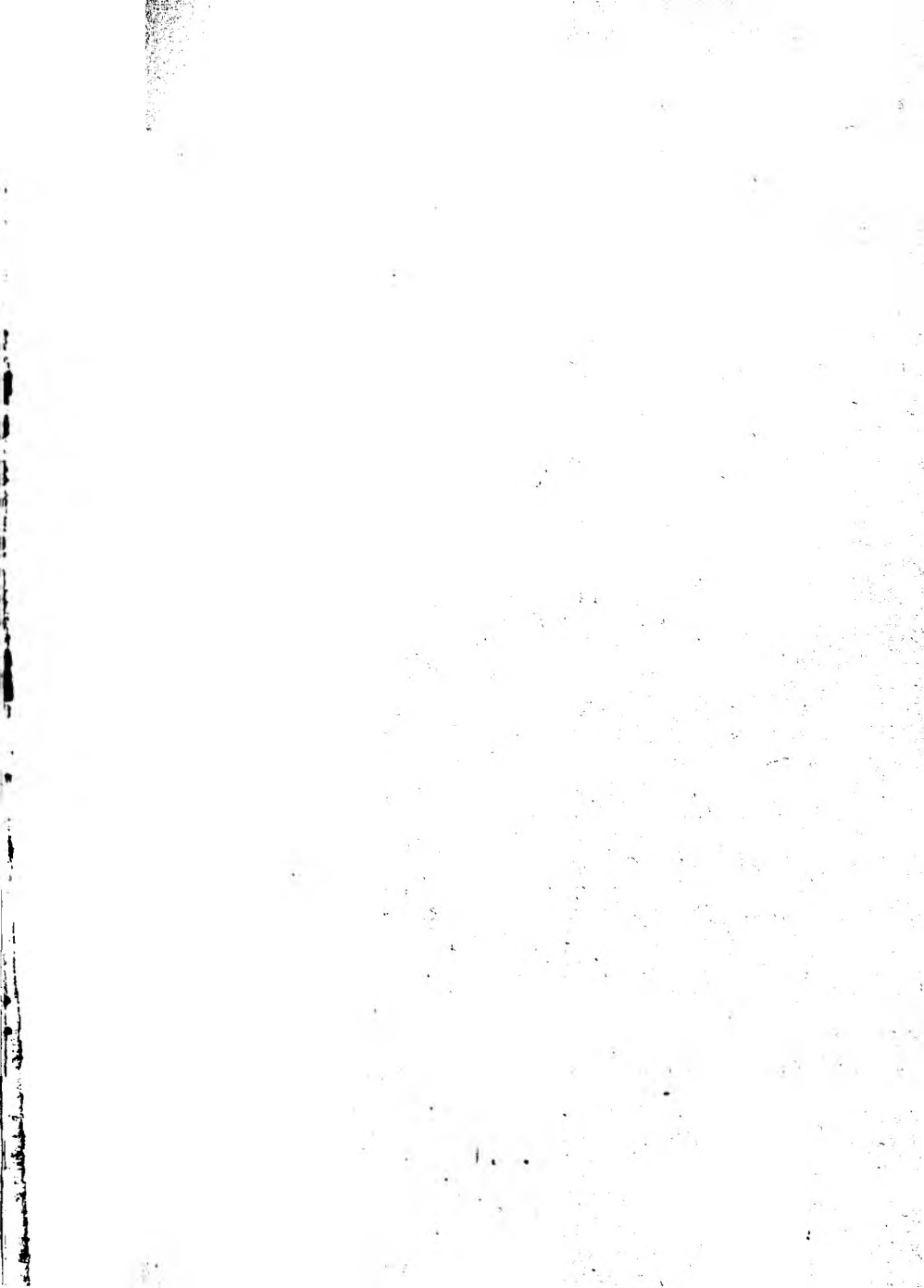
Salman Rushdie

Jaguar Gülüşü

7.000 TL.

Günay Aslan, 1960 yılında Van ili Özalp ilçesinde doğdu. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü'nden ayrıldı. Cumhuriyet,

Hürriyet gazeteleri ile 2000'e **Doğru** ve **Sokak** dergilerinde yerel muhabir, Doğu ve Güneydoğu Bölge Temsilcisi olarak görev yaptı. Kürt bölgelerinin gözlerden kaçırılmaya çalışılan, gizlenen gerçeklerini Türkiye ve Avrupa kamuoyunun gündemine getirmede önemli pay sahibi, Avrupa basın yayın organları ile televizyon kurumlarının, Kürt haberlerinde en çok başvurdukları güvenilir ve ciddi bir haber kaynağı.

Günay Aslan'ın daha önce yayınlanmış **Yas Tutan Tarih** (33 Kurşun) adlı çalışması **1989 Yunus Nadi Armağanı** ödülüne layık görülmüştür. Yazar halen serbest gazetecilik yapmaktadır.